

SZKOŁA POLICJI w PILE

Wydział Dowodzenia

Zdzisław Kozłowski

Wojciech Nosek

Sytuacje kryzysowe

---

marzec 2008

Redakcja językowa i korekta

Waldemar Hałuja

Skład komputerowy

Zdzisław Kozłowski

Wojciech Nosek

Redakcja techniczna

Zdzisław Kozłowski

Wojciech Nosek

Druk

Lilla Bukłaha

Zatwierdzam i wprowadzam
do użytku jako materiał pomocniczy do zajęć

Naczelnik
Wydziału Dowodzenia
mł. insp. Eugeniusz Śniadek

Wydawnictwo Szkoły Policji w Pile

Wydanie I

Druk: Pracownia poligraficzna SP w Pile

Nakład ..... egz., zam. nr .....

Piła 2008

Spis treści

Wstęp	4
1. Zagrożenia w sytuacjach kryzysowych	5
2. Zdarzenia powodujące sytuacje kryzysowe	10
3. Formy organizacyjne działań policyjnych	12
3.1. Interwencja policyjna	12
3.2. Akcja policyjna	14
3.3. Operacja policyjna	15
4. Alarmowanie w jednostkach policji	18
5. Zadania policji wykonywane w warunkach katastrofy, klęski żywiołowej oraz innych zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu ludzi i środowiska	22
5.1. Alarmowanie i ostrzeganie	22
5.2. Działania porządkowe	23
5.3. Działania ratownicze	23
5.4. Powrót do stanu sprzed zdarzenia i czynności dochodzeniowo-śledcze	24
5.5. Postępowanie policji w zdarzeniach z udziałem niebezpiecznych zwierząt	25
6. Ogólne informacje o stanach nadzwyczajnych	27
6.1. Stan klęski żywiołowej	27
6.2. Stan wyjątkowy	28
6.3. Stan wojenny	28
7. Psychologiczne aspekty bezpiecznego zachowania policjantów w sytuacjach kryzysowych	29
8. Oznakowanie substancji niebezpiecznych	36
8.1. Tablice informacyjne – podział materiałów niebezpiecznych pod względem rodzaju zagrożenia	36
8.2. ADR-RID	38
8.3. Diament niebezpieczeństwa	45
8.4. Hazem-Code	47
9. Sytuacje i zarządzanie kryzysowe w pytaniach i odpowiedziach	49
Bibliografia	54

Wstęp

Zarządzanie kryzysowe to zespół przedsięwzięć, mających na celu zapobieżenie sytuacji kryzysowej, przejęcie kontroli nad kryzysem, zarządzanie kryzysem tak, aby spowodował on jak najmniejsze straty.

Jedną z ważniejszych funkcji współczesnego państwa jest zapewnienie obywatelom podstawowych warunków ochrony przed potencjalnymi i realnymi niebezpieczeństwami związanymi z występowaniem klęsk żywiołowych oraz innych podobnych zdarzeń, spowodowanych siłami natury lub awariami technicznymi, a także wynikających z działań zbrojnych. Dobrze zorganizowane społeczeństwo przygotowane jest do funkcjonowania w różnych sytuacjach, natomiast obowiązkiem administracji publicznej jest posiadanie ściśle zgodnych do każdej sytuacji rozwiązań systemowych, tj. odpowiedniego prawa oraz sił i środków, pozwalających na skuteczne zarządzanie kryzysowe.

Stopień zagrożenia poszczególnych miast w Polsce jest zróżnicowany i uzależniony od istniejącej infrastruktury technicznej. Jednak wszędzie istnieje konieczność stosowania szerokich działań zapobiegawczych, a także dysponowania odpowiednimi siłami i środkami, utrzymywanymi w gotowości do prowadzenia działań ratowniczych i likwidacji skutków nadzwyczajnych zagrożeń.

1. Zagrożenia w sytuacjach kryzysowych.

Najlepszym lekarstwem na wszelkie dolegliwości jest zapobieganie. Zatem dolegliwości wymagające podjęcia działań ratowniczych w sytuacjach kryzysowych też powinny być poddane odpowiedniej prewencji. Aby jednak zapobiegać trzeba wcześniej prognozować zagrożenia stwarzające przyszłe sytuacje kryzysowe.

Czym jest kryzys, sytuacja kryzysowa? Przeciętnemu obywatelowi kryzys kojarzy się z załamaniem procesu wzrostu gospodarczego kraju. W słowniku języka polskiego kryzys definiuje się m.in. jako „sytuację niekorzystną dla kogoś lub czegoś”, wymieniając kryzys mieszkaniowy, światopoglądowy, rządowy.

W publikacjach okresu zimnowojennego akcentowano kryzys jako coś przejściowego od stanu normalnego do stanu wojny. W materiałach NATO definiuje się kryzys m.in. jako „zestaw gwałtownych i nieuniknionych zdarzeń, które powodują wzrastający wpływ sił destabilizujących w ogólnym systemie międzynarodowym lub każdym jego podsystemie na poziomie powyżej akceptowanej normy...”.

Przykładowe definicje „sytuacji kryzysowej”:

- każda nieprzewidywalna, gwałtowna zmiana w samej firmie lub środowisku społecznym, ekonomicznym i politycznym, w którym firma działa, powodująca ogromne napięcie i jednocześnie zwiększane zainteresowanie środków masowego przekazu, mogące osłabić pozytywny wizerunek firmy (W. Pływaczewski, G. Kędzierska, Szczytno, 2001),
- zdarzenia ze skutkami negatywnymi dla zdrowia i życia ludzi i zwierząt, mienia i środowiska (A. Ostrokólski, Szczecin, 2004),
- zdarzenie sprowadzające niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia ludzi lub mienia, spowodowane bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra lub klęską żywiołową, charakteryzujące się możliwością utraty kontroli nad przebiegiem wydarzeń albo eskalacji zagrożenia, w których do ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego niezbędne jest użycie większej liczby policjantów, w tym zorganizowanych w oddziały lub pododdziały, w tym uzbrojone (Zarz. nr 213 KGP, 2007),
- to splot wydarzeń i okoliczności mogących prowadzić do utraty kontroli nad rozwojem sytuacji.

W materiałach policyjnych sytuacje kryzysowe kojarzone są ze splotem wydarzeń i okoliczności mogących prowadzić do utraty kontroli nad rozwojem sytuacji (T. Wojtuszek, B. Wiśniewski, J. Prońko, Szczecin, 2004). Z analizy wielu definicji kryzysu wynika, że jest

on determinowany wieloma parametrami, z których najczęściej występującymi są: zaburzenia, przełom, przesilenie, zwrot, utrata inicjatywy, braki w zaopatrzeniu, załamanie, naruszenie stanu równowagi, regres, szczególne trudności, zagrożenie dla priorytetów, interesów lub celów, niepewność, zmiany, napięcia, destabilizacja, trudności w uzyskaniu konsensusu, utrata kontroli nad przebiegiem zdarzeń, prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy z użyciem sił zbrojnych, działania destrukcyjne, wojna.

Dla dalszych rozważań przyjmiemy, że „sytuację kryzysową będziemy rozumieć jako splot gwałtownych zdarzeń, powodujących wzrastający wpływ sił destabilizujących równowagę w społeczeństwie, braki w zaopatrzeniu i trudności w normalnym funkcjonowaniu ludności, wywołujący napięcia i niepewność i prowadzących do niekontrolowanego rozwoju wydarzeń z użyciem przemocy włącznie” (J. Gołębiowski, Szczecin, 2003).

W celu przeciwdziałania tym nie zawsze przewidywalnym „gwałtownym zdarzeniom”, każda społeczność (kraj, region, województwo, powiat, gmina) powinna posiadać powszechny system ochrony ludności (osób, dóbr, środowiska), rozumiany jako kompleks interdyscyplinarnych przedsięwzięć, realizowanych przy wysiłku wszystkich podmiotów prawa państwowego, mających na celu ochronę ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami spowodowanymi działaniem sił natury i/lub człowieka, przewyższanie ich następstw oraz zapewnienie warunków do przetrwania.

Rodzaje zagrożeń.

Doświadczenia ostatnich dziesięcioleci wskazują, że zagrożenia, jakie niosą dla współczesnych społeczeństw katastrofy i awarie techniczne, klęski żywiołowe i skażenie środowisk – są porównywalne ze skutkami wojny. Niektórym z nich, choć można je czasami rozpoznać po poprzedzających je symptomach, człowiek nie jest w stanie skutecznie się przeciwstawić. Inne można zminimalizować odpowiednio wcześniej zabezpieczając się przed ich skutkami. W każdym przypadku należy umieć je zidentyfikować.

Bardzo ważnym dla prowadzenia profilaktyki i wypracowania stosownych rozwiązań w wymiarze ogólnospołecznym i specjalistycznym jest dokonanie analizy zagrożeń. W ramach takiej analizy przeprowadza się identyfikację niepożądanych wydarzeń, będących przyczyną powstawania wypadków, awarii i katastrof, ocenę skali, zakresu i prawdopodobieństwa ich występowania oraz skutków dla otoczenia. Uzyskane dane pozwolą opracować katalog zdarzeń, jakie mogą powstać na terenie gminy, powiatu, województwa czy kraju.

Zagrożenia dzielimy na:

- naturalne (spowodowane działaniem sił przyrody):
  - powódzie (zimowe, roztopowe, zatorowe - lodowe, letnie, sztormowe - cofki, spowodowane awariami obiektów hydrotechnicznych),
  - pożary (zabudowań, lasów, torfowisk, upraw rolnych),
  - huragany (wiosenno-jesienne, w połączeniu z burzami, trąby powietrzne),
  - silne mrozy i śnieżyce,
  - nagłe i ulewne deszcze,
  - burze gradowe,
  - długotrwałe susze,
  - trzęsienia ziemi,
  - osunięcia ziemi (np. wybrzeża klifowego),
  - epidemie chorób ludzi (dżuma, cholera, grypa), zwierząt lub roślin.
- związane z działalnością człowieka:
  - katastrofy: w kopalniach (zasypanie, zalanie, wybuch gazu, pożar), kolejowe, lotnicze, kosmiczne, drogowe, morskie (pożary na statkach, wylew paliwa lub innych materiałów niebezpiecznych), budowlane,
  - awarie: w sieciach przemysłowych, w sieciach gospodarki komunalnej, urządzeń i linii energetycznych, zapór i zbiorników wodnych,
  - skażenia promieniotwórcze, chemiczne i biologiczne,
  - skażenia toksycznymi środkami przemysłowymi (atmosfery, wody, gleby, żywności, organizmów żywych),
  - niewybuchy (niewypały, miny),
  - dziura ozonowa,
- inne:
  - ataki terrorystyczne,
  - przestępczość zorganizowana,
  - przewożone wszystkimi rodzajami transportu (szczególnie morskiego) materiały niebezpieczne (w tym ładunki jądrowe) z możliwością ich przechwycenia przez organizacje terrorystyczne,
  - piractwo,
  - zamieszki uliczne,
  - zamieszki o charakterze narodowościowym lub religijnym,
  - masowe manifestacje,

- zagrożenia podczas zgromadzeń masowych,
- niepokoje społeczne wywołane głównie problemami bytowymi i zagrożeniami utraty źródła zarobkowania,
- agresywne zachowanie kibiców meczów piłkarskich,
- przemyt narkotyków,
- okupacje urzędów,
- blokady dróg,
- paraliż komunikacyjny,
- źle zabezpieczone: wysypiska śmieci i odpadów komunalnych, chemicznych środków ochrony roślin i nawozów, ścieków komunalnych itp.,
- uwalnianie się bojowych środków trujących zatopionych w morzach w wyniku działań wojennych i katastrof morskich,
- nielegalna emigracja,
- przerwy w łączności, dostawach wody, prądu, gazu,
- przestępczość cybernetyczna w internecie – cyber ataki (hacking, cracking, sniffing, carding, spoofing, bomby, koń trojański).

W grupie „inne”, najbardziej znanymi i niebezpiecznymi po 11 września 2002 r. stały się ataki terrorystyczne.

Atak terrorystyczny – to zamierzone użycie przemocy lub groźby jej użycia w celu osiągnięcia celów politycznych, ideologicznych, religijnych lub innych poprzez wzbudzenie strachu, zastraszanie lub przymus. Wśród zagrożeń terrorystycznych możemy wyróżnić: terrorizm powietrzny, głównie związany z uprowadzaniem samolotów; działania terrorystyczne na morzu, których celem mogą być obiekty i instalacje brzegowe, wieże wydobywcze i wiertnicze, szlaki żeglugowe a także konkretne jednostki pływające i porty (trudno sobie nawet wyobrazić skutki uprowadzenia np. napełnionego tankowca, wprowadzenia go do portu i zdetonowania); działania terrorystyczne na lądzie w stosunku do obiektów rządowych i administracyjnych oraz innych, których zniszczenie lub uszkodzenie może spowodować dużą uciążliwość społeczną (banki, lotniska, dworce, składy paliw, rurociągi, elektrownie, ujęcia wody itp.); atak terrorystyczny na zakłady chemiczne, przetwórcze czy rafinerie może pociągnąć za sobą tysiące ofiar oraz znaczne skażenie środowiska naturalnego; atak biologiczny związany z masowymi zachorowaniami nieznanego pochodzenia; atak radiologiczny związany z awarią reaktora lub nielegalnym handlem (przemyciem) materiałów promieniotwórczych; atak chemiczny polegający na użyciu bojowych środków trujących lub innych niebezpiecznych sub-

stancji chemicznych; atak na systemy informacyjne polegający na fałszowaniu i blokowaniu informacji, manipulowaniu nią w celu np. dezorganizacji państwa, jego systemu bankowego, energetycznego, ratowniczego itp.

Zestawienie możliwych zagrożeń dla konkretnego obszaru jest niezbędne do opracowania koncepcji bezpieczeństwa i zapobiegania stratom w sytuacjach zagrożeń. Najprostszą metodą pracy jest identyfikacja zagrożeń oraz ocena i kontrola ryzyka (J. Sadowski, Szczecin, 2004).

Przyczyną sytuacji kryzysowych – leżących po stronie człowieka – może być m.in.: zaniedbanie, lekkomyślność, brawura, nieprzestrzeganie określonych procedur, brak wyobraźni, korupcja, krótkowzroczność.

Z sytuacją kryzysową mamy do czynienia, gdy zaistniałe zdarzenie:

- obejmuje znaczny obszar,
- zagraża życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach,
- skutki zagrażają środowisku na znacznych obszarach,
- zaangażowane są duże siły ratowniczo-porządkowe,
- zainteresowanie medialne jest duże,
- organy państwowe zwracają się do społeczeństwa z apelem o pomoc w celu zapobieżenia skutkom oraz w celu ich usunięcia.

Zarządzanie kryzysowe to działalność organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego polegająca na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym lub przejmowaniu nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań oraz na odtwarzaniu infrastruktury lub przywróceniu jej pierwotnego charakteru.

Zarządzanie kryzysowe polega również na zapobieganiu i zwalczaniu sytuacji kryzysowych, wywołanych czynem popełnionym w celu spowodowania masowej paniki lub zmuszenia organu władzy lub administracji publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności albo w celu wywołania poważnych zakłóceń w funkcjonowaniu Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organizacji międzynarodowej, a także groźbą popełnienia takiego czynu (wg projektu ustawy o zarządzaniu kryzysowym).

Proces zarządzania kryzysowego obejmuje cztery przenikające się i silnie skorelowane obszary działań (Rozporządzenie RM z dnia 3.12. 2002);

- zapobieganie,
- przygotowanie,
- reagowanie,

- odbudowa,

które „inspiruje” zaistniałe lub przewidywane zdarzenie.

Istotą **zapobiegania** będą działania eliminujące lub redukujące prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia oraz ograniczające jego skutki.

Przygotowanie to planowanie, w jaki sposób i jakimi siłami należy reagować w razie wystąpienia zagrożenia. Ograniczenie skutków zagrożenia oraz niesienie pomocy poszkodowanym należy do obszaru **reagowania**. **Odbudowa** ma na celu przywrócenie stanu poprzedniego lub lepszego niż poprzedni.

Wyróżniamy następujące szczeble zarządzania kryzysowego:

- powiatowy (gminny) - podstawowy poziom wykonawczy,
- wojewódzki – poziom wspomagania i koordynacji działań na obszarze wojewódzkim,
- centralny – poziom wspomagania i koordynacja działań na części lub na terenie całego kraju.

W związku z tym, że sytuacja kryzysowa jest z natury rzeczy trudna, ponieważ w sposób rzeczywisty lub odczuwalny utracono kontrolę nad jego rozwojem, wyłącznie ścisła współpraca wewnątrz instytucji oraz wielu instytucji może przynieść efekty w postaci minimalizacji strat, szybkiego opanowania sytuacji i niesienia skutecznej pomocy osobom poszkodowanym.

2. Zdarzenia powodujące sytuacje kryzysowe.

W obowiązujących w policji procedurach postępowania przyjęto zasadę, że nie zważając na tragizm sytuacji kryzysowej, presję czasu i odpowiedzialność za podejmowane decyzje, należy konsekwentnie realizować wszystkie etapy procesu decyzyjnego, takie jak:

- blokada dróg,
- blokada obszarów kolejowego,
- blokada szlaku wodnego na wodach morskich,
- blokada szlaku morskiego na wodach śródlądowych,
- okupacja i blokada obiektów,
- zagrożenie atakiem terrorystycznym,
- atak terrorystyczny:
  - podłożenie ładunku wybuchowego,
  - podłożenie ładunku wybuchowego z zastosowaniem materiału promieniotwórczego,

- podłożenie ładunku wybuchowego z zastosowaniem środka mikrobiologicznego,
- podłożenie ładunku wybuchowego z zastosowaniem środka chemicznego,
- uprowadzenie środka transportu w komunikacji lotniczej,
- uprowadzenie środka transportu w komunikacji lądowej,
- uprowadzenie środka transportu w komunikacji wodnej,
- zajęcie obiektu, w tym również z przetrzymywaniem zakładników,
- uprowadzenie zakładników,
- zagrożenie niewypałami i niewybuchami,
- powódź,
- pożar,
- intensywne opady atmosferyczne(śnieg, deszcz, grad, marznący deszcz),
- katastrofa budowlana,
- uwolnienie niebezpiecznej substancji chemicznej,
- awaria systemów energetycznych dotyczących dostaw:
  - energii elektrycznej,
  - paliw gazowych,
  - ciepła.
- Choroby zakaźne:
  - ludzi (epidemia),
  - zwierząt (epizootia),
  - roślin (epifitoza).
- bunt w zakładzie karnym, ucieczka z zakładu karnego,
- zagrożenie atakiem terrorystycznym z powietrza typu „renegade”,
- imprezy masowe o podwyższonym ryzyku,
- zgromadzenia i uroczystości publiczne wysokiego ryzyka,
- zorganizowane działania pościgowe,
- zbiorowe naruszenie bezpieczeństwa i porządku publicznego,
- zapowiedź popełnienia samobójstwa,
- wzięcie i przetrzymywanie zakładników,
- groźba użycia przez sprawcę broni lub niebezpiecznego narzędzia, albo materiału w stosunku do osób i mienia.

3. Formy organizacyjne działań policyjnych.

W zależności od rodzaju i okoliczności zdarzenia – zagrażającego życiu i zdrowiu ludzi lub ich mieniu, albo bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu – wyróżniamy następujące formy organizacyjne działań policyjnych:

- interwencje,
- akcje,
- operacje.

3.1. Interwencja policyjna.

W przypadku zaistnienia zdarzenia naruszającego normy prawne i zasady współżycia społecznego lub w sytuacji istnienia prawdopodobieństwa takiego zdarzenia, bezpośrednio w rejonie tego zdarzenia podejmuje się interwencję przy użyciu sił i środków znajdujących się aktualnie w służbie i w dyspozycji dyżurnego jednostki policji. Interwencja polega na ustaleniu rodzaju zdarzenia i podjęciu na miejscu czynności policyjnych usuwających powstałe zagrożenie oraz przekazaniu informacji dyżurnemu jednostki policji.

Interwencją policyjną dowodzi:

- policjant, który przybył na miejsce zdarzenia jako pierwszy,
- dowódca patrolu lub policjant wyznaczony przez dyżurnego lub komendanta jednostki policji.

Dowodzenie – ukierunkowana, celowa działalność dowódcy, realizowana w ramach działań policyjnych, zapewniająca wysoką zdolność sił i środków policji do osiągnięcia celu tych działań oraz charakteryzująca się szczególnie sprawnym, jednoosobowym podejmowaniem decyzji i ponoszeniem za nie odpowiedzialności, precyzyjnym rozdziałem i kontrolą przebiegu czynności.

Dowódca – komendant, jego zastępcy lub inny policjant wyznaczony przez przełożonego do wykonywania funkcji dowodzenia wobec całości sił policyjnych uczestniczących w działaniach.

Zadania policjanta, który znalazł się jako pierwszy na miejscu zdarzenia:

1. Zbliżyć się ostrożnie do miejsca zdarzenia.
2. Ocenić sytuację.
3. Powiadomić dyżurnego jednostki, podając:
  - dokładną lokalizację miejsca zdarzenia – charakterystyczne cechy terenu itp.,

- rodzaj zdarzenia,
  - faktyczne i potencjalne zagrożenie,
  - możliwość dojazdu do miejsca zdarzenia – najdogodniejsze trasy dojazdowe, zablokowane drogi, skrzyżowania itp.,
  - szacunkową liczbę ofiar – uwięzionych, rannych, zabitych,
  - obecność na miejscu zdarzenia służb ratowniczych lub potrzebę ich przybycia.
4. Podjąć działania interwencyjne poprzez:
- zaprowadzenie porządku na miejscu zdarzenia – usunięcie osób postronnych, zapobieganie tworzeniu się zbiegowisk, panice, blokowaniu drogi,
  - udzielenie pomocy poszkodowanym lub zagrożonym,
  - zabezpieczenie mienia przed zniszczeniem lub kradzieżą,
  - wstępne zabezpieczenia śladów, przedmiotów, które mogą stanowić materiał dowodowy.
5. Przekazać kierowanie działaniami ratowniczymi uprawnionemu funkcjonariuszowi specjalistycznej służby ratowniczej, z chwilą przybycia tej służby na miejsce zdarzenia.
6. Przekazać dowodzenie interwencyjne przybyłymi siłami policyjnymi uprawnionemu policjantowi.

Dodatkowe wskazówki do postępowania policjanta w zdarzeniach z niebezpiecznymi substancjami chemicznymi:

- zaparkować pojazd w bezpiecznej odległości (ok. 100 m) i wyłączyć silnik,
- zbliżyć się od strony zawietrznej (z góry na dół), jeśli do wypadku doszło na nierównym terenie,
- odczytać tablice (oznakowania) ładunku,
- jeśli jest to możliwe przeprowadzić rozmowę z kierowcą pojazdu,
- powiadomić dyżurnego jednostki,
- zapewnić bezpieczeństwo własne – unikać kontaktu z substancją, nie palić, nie używać radiostacji, nie uruchamiać silnika samochodu, ustawić znaki ostrzegawcze,
- zatrzymać ruch drogowy,
- udzielić pomocy,
- osoby postronne utrzymać z dala od miejsca zdarzenia,
- jeżeli istnieją jakiegokolwiek wątpliwości co do bezpieczeństwa – zarządzić ewakuację,
- po przybyciu straży pożarnej poinformować ich dowódcę o podjętych działaniach i przekazać kierowanie.

Zasady bezpiecznego przewozu drogowego w ruchu krajowym i międzynarodowym są uregulowane umową europejską, dotyczącą przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, określoną skrótem ADR. Samochody przewożące towary niebezpieczne są oznakowane pomarańczowymi tablicami, podzielone poziomą linią. Są to tablice ostrzegające o ładunku niebezpiecznym (więcej w dalszej części).

Jeżeli samochód (mający takie tablice) ulegnie wypadkowi, policjant powinien przekazać informację do dyżurnego jednostki policji oraz powinien dążyć do odczytania cyfr i liczby z pomarańczowej tablicy. Ułatwi to podjęcie właściwej decyzji i poinformowanie właściwej jednostki ratowniczej.

Policjant uprawniony do dowodzenia interwencyjnego przyjmuje odpowiedzialność za bieżącą dyslokację sił na poszczególnych odcinkach działań (wyznaczając dowódców tych odcinków) oraz za bezpieczeństwo policjantów, utrzymuje stałą łączność z dyżurnym jednostki oraz specjalistycznymi służbami ratowniczymi. Jego stanowisko dowodzenia znajduje się w radiowozie, możliwie blisko miejsca zdarzenia, uwzględniając bezpieczeństwo, widoczność, współdziałanie i identyfikację własną (włączone światła niebieskie).

3.2. Akcja policyjna.

W przypadku zaistnienia zdarzenia, w którym nie jest możliwe podjęcie skutecznej interwencji przy użyciu dostępnych sił i środków, podejmuje się akcję policyjną. Akcję policyjną zarządza komendant powiatowy.

Uprawnieni do dowodzenia akcją są w kolejności:

- komendant powiatowy lub jego zastępca,
- policjant wyznaczony przez komendanta powiatowego.

Dzięki własnemu systemowi łączności, służby dyżurne są w stanie przyjąć informację o zaistniałym zdarzeniu lub o zagrożeniu, dokonać wstępnej oceny sytuacji, a następnie uruchomić procedury powiadamiania właściwych służb porządkowo-ratowniczych oraz własnych stanów osobowych. Po uzyskaniu informacji o zdarzeniu, dyżurny jednostki jest kierującym akcją policyjną. Funkcję tę pełni do momentu przekazania kierowania działaniami osobie uprawnionej.

Akcja policyjna to działania taktyczne niewielkich sił policyjnych na małym obszarze (osiedle, dzielnica), w krótkim czasie, w celu likwidacji zagrożenia, lub naruszonego porządku publicznego, bądź obezwładnienia przestępcy (grupy przestępców).

Akcja policyjna to krótkotrwałe działania specjalne prowadzone w celu likwidacji stanu zagrożenia o charakterze lokalnym, bądź działania specjalistyczne pionów policyjnych ukierunkowane na wytypowane przestępstwa i wykroczenia. (W. Pływaczewski i G. Kędzierska, Szczytno, 2001).

Akcje policyjne są podejmowane w następujących trybach:

- doraźnym (alarmowym), np. podjęcie akcji pościgowej, działania związane z katastrofą drogową, działania przeszukiwawczo-poszukiwawcze dziecka,
- planowanym, np. działania zabezpieczające: imprezy sportowe – wynikające z terminarza spotkań; imprezy masowe – wynikające z uzyskanego zezwolenia: „Bezpieczna Droga”, „Znicz”, „Powrót z Wakacji”.

3.3. Operacja policyjna.

Operacja policyjna to zespół przedsięwzięć organizacyjnych, taktycznych i materiałowo-technicznych podejmowanych w sytuacjach kryzysowych, w celu zapobieżenia lub likwidacji stanu zagrażającego życiu i zdrowiu ludzi lub ich mieniu albo bezpieczeństwa i porządku publicznego, w przypadku gdy zdarzenie obejmuje swoim zasięgiem obszar więcej niż jednej komendy wojewódzkiej policji lub komendy powiatowej policji albo w sytuacji prowadzenia działań przedłużających się w czasie, do prowadzenia których niezbędne jest wsparcie siłami i środkami oraz zapleczem logistycznym wykraczającym poza potencjał danej komendy wojewódzkiej lub komendy powiatowej policji. Podstawowym celem operacji jest utrzymanie lub przywrócenie porządku publicznego, a także niedopuszczenie do naruszenia prawa.

Operację policyjną zarządza:

- komendant główny policji, gdy zdarzenie obejmuje swoim zasięgiem obszar więcej niż jednej komendy wojewódzkiej policji lub istnieje duże prawdopodobieństwo takiego zagrożenia oraz podczas działań na terenie właściwej komendy wojewódzkiej policji, przedłużających się w czasie, w przypadku potrzeby wsparcia sił i środków oraz zaplecza logistycznego wykraczającego poza potencjał danej komendy wojewódzkiej policji.
- komendant wojewódzki policji, gdy zdarzenie obejmuje swoim zasięgiem obszar więcej niż jednej komendy powiatowej policji lub istnieje duże prawdopodobieństwo takiego zagrożenia albo podczas działań na terenie danej komendy powiatowej policji, przedłużających się w czasie, w warunkach narastania potrzeb wsparcia sił i środków niebędących

w jego dyspozycji oraz zaplecza logistycznego spoza potencjału danej komendy powiatowej policji.

- komendant powiatowy policji, gdy zdarzenie obejmuje swoim zasięgiem obszar więcej niż jednej podległej jednostki policji lub istnieje duże prawdopodobieństwo takiego zagrożenia albo w sytuacji działań przedłużających się w czasie, w warunkach narastania potrzeb wsparcia sił i środków niebędących w jego dyspozycji oraz zaplecza logistycznego spoza potencjału danej komendy powiatowej policji.

Policjanci oddelegowani do dyspozycji wskazanego komendanta powiatowego policji wykonują wskazane i zlecane przez niego zadania służbowe.

W ramach jednej operacji można prowadzić podoperacje związane z różnymi zdarzeniami, jeżeli są one jednocześnie ukierunkowane na realizację celu głównego operacji.

Do dowodzenia operacją są uprawnieni:

- komendant główny policji, komendant wojewódzki policji i komendant powiatowy policji lub ich zastępcy
- oficer policji wyznaczony przez jedną z ww. osób, posiadający przeszkolenie, predyspozycje i doświadczenie w zakresie dowodzenia.

W celu usprawnienia procesu dowodzenia i osiągnięcia postawionego celu głównego – przy prowadzeniu zorganizowanych działań policyjnych w formie akcji lub operacji policyjnej – uprawniony komendant podejmuje decyzje o powołaniu i utworzeniu sztabu (ogniwo pomocnicze dowódcy, utworzone w celu wspomagania dowodzenia). W przypadku akcji policyjnej jest to decyzja fakultatywna, a przy operacji policyjnej - obligatoryjna.

Zarządzenie operacji następuje na podstawie pisemnej decyzji uprawnionego komendanta lub ustnej decyzji niezwłocznie potwierdzonej pisemnie.

Operacja w przypadku utworzenia sztabu (dotyczy również akcji policyjnej), realizowana jest wg następującego planu działania, sporządzonego przez dowódcę:

1. Charakterystyka zdarzenia, w tym ocena sytuacji i prognoza jej rozwoju – dokonana na podstawie wszelkich dostępnych informacji, wiedzy i doświadczenia;
2. Podstawa prawna - ogół przepisów, w tym decyzje kierowników jednostek, regulujących sferę działania sił policyjnych w związku z zaistniałą sytuacją;
3. Cel działania - określenie pożądanego stanu do osiągnięcia w wyniku działań sił policyjnych;

4. Warianty działań - określenie sposobów postępowania zmierzających do uzyskania zakładanego celu działania;
5. Zadania dla podległych sił;
6. Siły i środki - określenie liczby sił oraz wszelkich środków technicznych, w tym środków przymusu bezpośredniego, będących w dyspozycji jednostki, których wykorzystanie jest niezbędne do realizacji założonego celu;
7. Rodzaj i zakres użycia środków przymusu bezpośredniego oraz tryb uzyskania zezwolenia na użycie tych środków w sytuacjach określonych odrębnymi przepisami;
8. Organizacja dowodzenia i współdziałania (wobec sił policyjnych i podmiotów pozapolicyjnych uczestniczących w działaniach);
9. Organizacja łączności dowodzenia, współdziałania i alarmowania pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w działaniach;
10. Organizacja zabezpieczenia logistycznego działań (wyposażenie w sprzęt i technikę policyjną, umundurowanie, transport, zabezpieczenie bytowe, opieka medyczna, uzupełnianie);
11. Współpraca ze środkami masowego przekazu;
12. Termin pełnej gotowości do działań.

Załącznikami do planu działania będą:

- plan graficzny przewidywanych i prowadzonych działań (na planach i mapach, przy wykorzystaniu obowiązujących znaków umówionych),
- dokumenty uzupełniające plan, wynikające ze zmiany sytuacji, uzyskania nowych informacji, które w sposób istotny mogą wpłynąć na sposób realizacji zadań i przebieg działań,
- elementy uzupełniające, które nie znalazły się w planie głównym,
- przepisy związane z prowadzoną operacją.

Podczas pracy sztabu wykonywane są dokumenty, które można podzielić na dokumenty:

- dowodzenia - zarządzenia, decyzje, rozkazy, plany działań, mapy robocze, mapy decyzji, szkice i harmonogramy,
- sprawozdawcze - dzienniki działań, meldunki, sprawozdania, komunikaty,
- pomocnicze - notatki, obliczenia, tabele, wykresy, zapotrzebowania.

Po zakończeniu działań wszystkie przygotowane w sztabie dokumenty podlegają skompletowaniu. Przygotowana dokumentacja umożliwi uzasadnienie decyzji podjętych w czasie działań (w przypadku zgłaszanych później wątpliwości) oraz służy do opracowania raportu końcowego i dokonania analizy przebiegu operacji.

4. Alarmowanie w jednostkach policji.

Policja jako jeden z podmiotów systemu obronnego państwa objęta jest systemem alarmowania i osiaganiem określonych stanów gotowości do działań. System alarmowania i osiagania stanu gotowości do działań jest uruchamiany w sytuacjach działań planowanych lub po zaistniałym zdarzeniu, w przypadku niemożności ich realizacji ze względu na liczbę policjantów przebywających aktualnie na służbie.

Wyższy stan gotowości wprowadza się w przypadku zdarzeń przewidywanych (przed) i zdarzeń zaistniałych (po), m.in. gdy:

- zagrożony jest ustrój konstytucyjny państwa,
- zagrożone są bezpieczeństwo i porządek państwa,
- zagrożone są bezpieczeństwo obywateli i porządek publiczny,
- wystąpiły zdarzenia ze skutkami negatywnymi dla: zdrowia i życia ludzi i zwierząt, mienia i środowiska,
- należy skoncentrować znaczne siły i środki policyjne,
- należy ewakuować jednostkę policyjną.

Decyzję o wprowadzeniu wyższego stanu gotowości podejmuje komendant jednostki lub jego przełożony w formie pisemnej. Decyzja ta nakłada na policjantów dodatkowe obowiązki dotyczące m.in. wydłużonego czasu służby, przebywania w miejscu zamieszkania, powstrzymywania się od spożywania alkoholu, przerywania lub przesunięcia urlopów, skoszarowania we wskazanym miejscu, ograniczenia wyjazdów (wyjazdów).

W przypadku wprowadzenia wyższego stanu gotowości do działań, jednostka policji ma określony czas, aby tę gotowość uzyskać. W tym czasie realizuje przedsięwzięcia, które będą ukierunkowane na:

- zebranie odpowiednich sił policyjnych,
- wyposażenie tychże sił w niezbędny sprzęt, uzbrojenie i środki zabezpieczenia indywidualnego,
- zabezpieczenie koncepcyjno-logistyczne (m.in. powołanie sztabu, zabezpieczenie: transportu, łączności, opieki medycznej i psychologicznej, wyżywienia, zakwaterowania itp.).

Ze stanami gotowości do działań jest ściśle powiązany system alarmowania w jednostkach policji. Przyczyny, które powodują uruchomienie systemu alarmowego są podobne jak przy wyższych stanach gotowości. Będą nimi m.in. zagrożenie: życia i zdrowia ludzi i zwierząt, mienia i środowiska, bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego, koniecz-

ność oddelegowania wskazanych sił i środków policyjnych do dyspozycji komendanta innej jednostki policyjnej.

Rodzaj alarmu będzie uzależniony od rozwiązywanej sytuacji kryzysowej przez jednostkę lub jednostkę nadrzędną. Decyzję o zarządzeniu alarmu podejmuje komendant jednostki lub jego przełożony. Zarządzony alarm ogłasza najczęściej dyżurny jednostki policji. W posiadaniu dyżurnego znajduje się tzw. instrukcja alarmowa, która określa obowiązki i zadania dla każdego policjanta, tryb zachowania się dyżurnego i przyjęte rozwiązania w danej jednostce.

Przekazanie określonego sygnału alarmowego pracownikowi, czy policjantowi (uzależnione od rodzaju alarmu) może nastąpić poprzez: sieć telefoniczną, resortową sieć łączności, łączników.

Pracownik, policjant po osobistym przyjęciu sygnału alarmowego ma obowiązek potwierdzić ten sygnał i w jak najkrótszym czasie stawić się w miejscu pracy/służby lub w miejscu wskazanym przez ogłaszającego (np. dyżurny jednostki w trybie alarmowym zmienia dyslokację części patroli, we wskazane miejsce, aby udzieliły one wsparcia i pomocy podejmującemu interwencję patrolowi).

Każdy policjant powinien posiadać niezbędne wyposażenie indywidualne jak i przydzielone środki techniczno-bojowe. Na wyposażenie indywidualne będą się składały m.in. przybory i środki higieny osobistej, bielizna na zmianę, obuwie sportowe, ubranie sportowe, przybornik krawiecki, przybory do konsumpcji itp.

Środki techniczno-bojowe to m.in. pojazdy służbowe, przydzielone środki przymusu bezpośredniego, środki ochrony indywidualnej, sprzęt „pz”, dodatkowe jednostki broni (np. policjantowi jest przydzielony RWGŁ). Przydzielone środki są na stałe lub doraźnie i są uzależnione od przyczyny ogłaszanego alarmu lub sytuacji kryzysowej (zaistniałej lub przewidywanej).

W sytuacjach kryzysowych i w sytuacjach rzeczywistego zagrożenia obszaru lub terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obowiązują sygnały alarmowe i komunikaty ostrzegawcze określone w Rozporządzeniu Rady Ministrów. Decyzję o wprowadzeniu lub ogłoszeniu sygnału lub komunikatu ostrzegawczego, a także o ich odwołaniu podejmuje właściwy terytorialnie organ administracji publicznej (Rozp. RM z 16.10.2006).

RODZAJE ALARMÓW I SYGNAŁY ALARMOWE

Rodzaj alarmu	Sposób ogłoszenia alarmów za pomocą:			Sposób odwołania alarmów za pomocą:	
	akustycznego systemu alarmowego 	środków masowego przekazu 	wizualnego sygnału alarmowego	akustycznego systemu alarmowego 	środków masowego przekazu
Alarm powietrzny 	<ul style="list-style-type: none"> ciągły modulowany dźwięk syreny w okresie jednej minuty; następujące po sobie sekwencje długich dźwięków sygnałów dźwiękowych pojazdów, gwizdków, trąbek lub innych przyrządów na sprężone powietrze w stosunku 3:1; w przybliżeniu 3 sekundy dźwięku oraz 1 sekunda przerwy. 	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Uwaga! Ogłaszam alarm powietrzny dla		Dźwięk ciągły trwający 3 minuty	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Uwaga! Odwołuję alarm powietrzny dla .....
Alarm o skażeniach 	<ul style="list-style-type: none"> przerwany modulowany dźwięk syreny trwający 3 minuty; sekwencje krótkich sygnałów wydawanych sygnałem dźwiękowym pojazdu lub innym podobnym urządzeniem lub uderzenia metalem czy też innym przedmiotem w stosunku 1:1, w przybliżeniu 1 sekunda wydawania dźwięku oraz 1 sekunda przerwy. 	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Uwaga! Ogłaszam alarm o skażeniach ..... (podać rodzaj skażenia) dla		Dźwięk ciągły trwający 3 minuty	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Uwaga! Odwołuję alarm o skażeniach dla .....

(Rozp. R.M. z dnia 16 października 2006 r. (Dz.U. Nr 191, poz. 1415 z 2006 roku))

KOMUNIKATY OSTRZEGAWCZE

Lp.	Rodzaj komunikatu	Sposób ogłoszenia komunikatu	Sposób odwołania komunikatu
1.	Uprzedzenie o zagrożeniu skażeniami	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Uwaga! Osoby znajdujące się na terenie ..... około godz. .... min. .... może nastąpić skażenie ..... (podać rodzaj skażenia) w kierunku ..... (podać kierunek)	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Uwaga! Odwołuję uprzedzenie o zagrożeniu ..... (rodzaj zagrożenia) dla .....
2.	Uprzedzenie o zagrożeniu zakażeniami	Formę i treść komunikatu uprzedzenia o zagrożeniu zakażeniami ustalają organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej	
3.	Uprzedzenie o kłęskach żywiołowych i zagrożeniu środowiska	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Informacja o zagrożeniu i sposobie postępowania mieszkańców	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga ! Uwaga ! Uwaga ! Odwołuję alarm o kłęskach ..... dla .....

5. Zadania policji wykonywane w warunkach katastrofy, klęski żywiołowej oraz innych zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu ludzi i środowiska.

Policja jako formacja powołana do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego, jest jednym z ważniejszych podmiotów powszechnego systemu ochrony ludności przed zagrożeniami. Sprawne reagowanie na zagrożenia i efektywne działania mające na celu bezpośrednią pomoc poszkodowanej ludności kształtują ocenę policji w społeczeństwie.

Ustawowe powinności policji odnoszą się wprost do jej zadań realizowanych m.in. w czasie powodzi, pożarów i katastrof. Są to przede wszystkim: informowanie ludności i służb ratowniczych o zagrożeniu, zapewnienie porządku w miejscu - rejonie zdarzenia, ratowanie zagrożonych ludzi oraz ochrona ich mienia.

Szczegółowe zadania, za których realizację jest odpowiedzialny kierownik jednostki policji, są następujące:

- alarmowanie i ostrzeganie,
- działania porządkowe,
- bezpośrednie działania ratownicze,
- powrót do stanu przed wystąpieniem zagrożenia i czynności dochodzeniowo-śledcze.

5.1. Alarmowanie i ostrzeganie.

W zakres alarmowania i ostrzegania przez policję wchodzi następujące elementy:

- uzyskiwanie, przetwarzanie i przekazywanie informacji o zaistniałym zdarzeniu na potrzeby kierowania, dowodzenia i współdziałania,
- przekazywanie informacji i komunikatów o zagrożeniu poprzez policyjne systemy łączności oraz urządzenia rozgłoszeniowe,
- udostępnianie policyjnych systemów i środków łączności innym organom i służbom ratowniczym w celu przekazywania informacji o zagrożeniu oraz dla potrzeb kierowania działaniami tych organów i służb, z zachowaniem zasady, że te systemy i środki łączności będą obsługiwane wyłącznie przez funkcjonariuszy policji.

5.2. Działania porządkowe.

Działania porządkowe polegają na:

- umożliwieniu swobody dojazdu i wyjazdu ekipom i jednostkom ratowniczym,
- zorganizowaniu objazdów rejonów zagrożonych oraz informowanie o objazdach,
- ochronie porządku w miejscach pracy ekip ratowniczych oraz zabezpieczeniu miejsc mogących stanowić dodatkowe zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi,
- niedopuszczaniu do tworzenia się zbiegowisk i zapobieganiu objawom paniki,
- egzekwowaniu przestrzegania przepisów i poleceń kierujących działaniami ratowniczymi,
- pilotowaniu kolumn transportu sił ratowniczych oraz pojazdów wywożących rannych w przypadku wystąpienia utrudnień w ich przemieszczaniu,
- pomocy w wyznaczaniu miejsc zbiórek lub parkowania pojazdów służących do ewakuacji,
- informowaniu ludności o kierunkach, odległościach, sposobie dojścia lub dojazdu do miejsc zbiórek do ewakuacji,
- kierowaniu ruchem na drogach przemieszczania się ewakuowanej ludności i w zależności od potrzeb pilotowaniu kolumn pojazdów z ewakuowanymi,
- ochronie porządku w miejscach pracy punktów medycznych, punktów zbiórek poszkodowanych itp.,
- ochronie pozostawionego mienia,
- ochronie miejsc składowania mienia porzuconego i ewakuowanego oraz punktów pomocy humanitarnej,
- przeszukiwaniu terenu w celu zebrania, oznaczenia i zdeponowania porzuconego mienia,
- uzyskiwaniu i przekazywaniu informacji o miejscach pomocy medycznej i miejscach przechowywania mienia,
- identyfikacji i prowadzeniu wykazów ofiar.

5.3. Działania ratownicze.

W zakres działań ratowniczych realizowanych przez policję, wchodzi:

- pomoc w ewakuacji osób poszkodowanych, chorych i starszych, poprzez wyprowadzanie tych osób z rejonów zagrożonych oraz udostępnianie policyjnych środków transportu na potrzeby ewakuacji osób i ich mienia,
- udzielanie pierwszej pomocy przedlekarskiej poszkodowanym,
- udostępnianie policyjnych środków transportu na potrzeby działań ratowniczych,

- udostępnianie policyjnych obiektów na potrzeby kierowania działaniami ratowniczymi,
- udział w pracach zabezpieczających urządzenia techniczne lub tworzeniu umocnień w sytuacji bezpośredniej eskalacji zagrożenia, gdy siły i środki podmiotów odpowiedzialnych za te prace są niewystarczające lub ich nie ma, a zaniechanie spowoduje powiększenie szkód.

5.4. Powrót do stanu sprzed zdarzenia i czynności dochodzeniowo-śledcze.

Policja w ramach zadań zmierzających do powrotu do stanu sprzed zdarzenia i czynności dochodzeniowo-śledczych, wykonuje następujące czynności:

- regulacja ruchu osób i pojazdów,
- ochrona miejsc dystrybucji środków pomocy humanitarnej,
- udzielanie informacji o miejscach pobytu poszkodowanych, przechowywanego i zabezpieczonego mienia oraz informacji o aktualnym stanie zagrożenia.
- ustalenie i przesłuchanie świadków,
- ujawnianie, zabezpieczanie śladów, dowodów,
- powołanie biegłych,
- dokonanie oględzin i sporządzenie wymaganej dokumentacji,
- sporządzenie dokumentacji procesowej,
- identyfikowanie poszkodowanych i ofiar zdarzenia,
- ustalenie osób winnych lub odpowiedzialnych za powstanie zagrożenia,
- przeprowadzenie kompleksowej analizy przyczyn powstania zagrożenia oraz przebiegu działań.

W zależności od rodzaju i zakresu prowadzonych działań, policja współdziała przede wszystkim z:

- ogniwami reagowania kryzysowego organów administracji publicznej,
- jednostkami sił zbrojnych,
- jednostkami straży pożarnej,
- inspekcją ochrony środowiska,
- inspekcją sanitarną,
- inspekcją weterynaryjną,
- organami administracji wojskowej i żandarmerii wojskowej,
- służbą zdrowia,

- służbami komunalnymi,
- służbami ratowniczymi (WOPR, GOPR, TOPR, itp.).

5.5. Postępowanie policji w zdarzeniach z udziałem niebezpiecznych zwierząt.

W przypadku wystąpienia zagrożenia ze strony niebezpiecznych zwierząt, osobą kierującą działaniami zmierzających do usunięcia źródła tego zagrożenia jest właściwy terytorialnie lekarz weterynarii.

Likwidację zagrożenia ze strony niebezpiecznych zwierząt należy realizować według następujących etapów:

- odłapywanie,
- obezwładnianie środkami farmakologicznymi,
- uśmiercanie.

Postępowanie to dotyczy m.in. zwierząt:

- domowych,
- gospodarskich,
- wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych,
- utrzymywanych w ogrodach zoologicznych,
- wolno żyjących (dzikich),
- obcych faunie rodzimej.

W myśl zapisów ustawy o ochronie zwierząt, zwierzę jest istotą żyjącą, zdolną do odczuwania cierpienia - nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę. Każde zwierzę wymaga humanitarnego traktowania. Nieuzasadnione lub niehumanitarne zabijanie zwierząt oraz znęcanie się nad nimi jest zabronione.

Odłapywanie zwierząt.

W pierwszej kolejności działania służb ratowniczych oraz właściciela powinny być skierowane na likwidację zagrożenia poprzez akcję odłapywania zwierząt. Akcję odłapywania należy przeprowadzić z zastosowaniem niezbędnego sprzętu będącego w dyspozycji właściciela zwierząt albo służb technicznych miasta, powiatu (np. klatki, skrzynki odłowowe, przenośne kojce, składane bariery metalowe, siatki, pasy, pętle lub sprzętu będącego na wyposa-

zeniu jednostek ratownictwa technicznego Państwowej Straży Pożarnej. Rodzaj zastosowanego sprzętu, sposób postępowania służb ratowniczych oraz zasady zachowania bezpieczeństwa określa kierujący działaniami ratowniczymi.

Obezwładnianie zwierząt środkami farmakologicznymi.

Jeżeli odłapywanie okaże się nieskuteczne, należy zastosować obezwładnianie środkami farmakologicznymi (unieruchamiającymi) w postaci wykonania iniekcji na odległość (służy do tego broń Palmera, którą powinny posiadać służby weterynaryjne oraz ogrody zoologiczne). O konieczności zastosowania metody obezwładniania zwierząt środkami farmakologicznymi oraz o dawce tego środka decyduje lekarz weterynarii.

Rejon, w którym ma być użyta broń Palmera oraz najbliższy przyległy teren należy bezwzględnie odizolować i oczyścić z osób postronnych. Na przewidywanej linii oddawanego strzału nie mogą przebywać żadne osoby.

Po obezwładnieniu, zwierzęta trzeba przewieźć do miejsca ich stałego pobytu. W przypadku zwierząt, które mają właściciela – transportem właściciela lub na jego koszt, w przypadku zwierząt wolno żyjących (dzikich) na koszt skarbu państwa. Czynności te organizuje wówczas kierujący działaniami – powiatowy lekarz weterynarii.

Uśmiercanie zwierząt.

Uśmiercanie zwierząt może być uzasadnione jedynie nadmierną agresywnością, powodującą bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia lub życia ludzkiego oraz w sytuacji, kiedy nie było możliwości schwymania lub obezwładnienia zwierzęcia. Jeżeli zachodzą takie okoliczności, zwierzę może być uśmiercone za zgodą właściciela, a w razie braku jego zgody - na podstawie orzeczenia lekarza weterynarii.

Konieczność bezzwłocznego uśmiercenia podyktowanego względami humanitarnymi, w celu zakończenia cierpień zwierzęcia może stwierdzić również m.in. funkcjonariusz policji, straży miejskiej lub gminnej, pracownik Służby Leśnej lub Służby Parków Narodowych, strażnik Państwowej Straży Łowieckiej.

Policja jest odpowiedzialna za ochronę bezpieczeństwa ludzi. W przypadku zagrożenia dobra wyższej wartości, jakim jest życie i zdrowie człowieka należy poświęcić dobro niższej wartości – w tym przypadku zwierzęcia. Zwierzę stwarzające zagrożenie policjant ma

prawo zastrzelić. Dopuszcza się oddanie pojedynczych strzałów z broni palnej dostępnej w danej chwili. Zabronione jest strzelanie seriami.

6. Ogólne informacje o stanach nadzwyczajnych.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej wymienia trzy stany nadzwyczajne:

- 1) stan wojenny,
- 2) stan wyjątkowy,
- 3) stan klęski żywiołowej.

Odpowiedni stan nadzwyczajny może zostać wprowadzony, jeżeli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające. Podstawą decyzji o wprowadzeniu stanu nadzwyczajnego może być tylko ustawa, a właściwą formą - rozporządzenie, które oprócz tego, że jak każdy akt prawny tego rodzaju podlega ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw, to jeszcze podlega dodatkowemu podaniu do publicznej wiadomości w formie łatwo docierającej do wszystkich obywateli. Formy te mogą przybierać różnorodną postać. Konstytucja ich nie wymienia, są one zależne od miejscowych warunków i zwyczajów. Z pewnością najczęstsze zastosowanie znajdzie forma obwieszczeń i plakatów, komunikatów radiowych i telewizyjnych.

Ważna jest zasada, iż działania podejmowane przez władze po wprowadzeniu stanu nadzwyczajnego muszą odpowiadać stopniowi zagrożenia, a ich celem jest najszybsze przywrócenie normalnego funkcjonowania państwa. (W. Skrzydło, 2002).

6.1. Stan klęski żywiołowej.

Stan klęski żywiołowej może być wprowadzony w celu:

- zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznej noszących znamiona klęski żywiołowej,
  - usunięcia ww. skutków,
- w tym spowodowanych działaniami terrorystycznymi.

Rada Ministrów może wprowadzić na czas określony, nie dłuższy niż 30 dni stan klęski żywiołowej na części albo na całym terytorium państwa. Przedłużenie tego stanu, na czas oznaczony, może nastąpić za zgodą sejmu.

Ustawa o stanie klęski żywiołowej określa zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela, tj.:

- wolność działalności gospodarczej,
- wolność osobistą,
- nienaruszalność mieszkania,
- wolność poruszania się i pobytu na terytorium RP,
- prawo do strajku,
- prawo własności,
- wolność pracy,
- prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy,
- prawo do wypoczynku.

6.2. Stan wyjątkowy.

Stan wyjątkowy może wprowadzić Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów na czas oznaczony, nie dłuższy niż 90 dni. Może być on wprowadzany na części albo na całym terytorium państwa. Przedłużenie może nastąpić tylko raz, za zgodą sejmu i na czas niż dłuższy niż 60 dni. Stan wyjątkowy może być wprowadzony i trwać maksymalnie przez okres 150 dni.

Wprowadzenie stanu wyjątkowego może nastąpić w sytuacji szczególnego zagrożenia:

- konstytucyjnego ustroju państwa,
  - bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego,
- w tym spowodowanego działaniami terrorystycznymi.

6.3. Stan wojenny.

Stan wojenny może wprowadzić Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów na części albo na całym terytorium państwa. Przesłanki przemawiające za wprowadzeniem tego stanu to:

- zewnętrzne zagrożenie państwa,
- zbrojna napaść na terytorium RP,
- zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji wynikające z umowy międzynarodowej.

Umowa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela, w czasie stanu wojennego i wyjątkowego, nie może ograniczać wolności i praw:

- godności człowieka,
- obywatelstwa,
- ochrony życia
- humanitarnego traktowania,
- ponoszenia odpowiedzialności karnej,
- dostępu do sądu,
- dóbr osobistych,
- sumienia i religii,
- petycji,
- rodziny i dziecka.

Niedopuszczalne jest ograniczenie wolności i praw człowieka i obywatela wyłącznie z powodu rasy, płci, języka, wyznania lub jego braku, pochodzenia społecznego, urodzenia oraz majątku.

7. Psychologiczne aspekty bezpiecznego zachowania się policjantów w sytuacjach kryzysowych.

Każda z sytuacji wywołujących zagrożenie osobiste jednostki wpływa na wzrost napięcia psychicznego i powstawanie negatywnych emocji. Zmiany takie mają określony cel przystosowawczy. Powstają w następstwie mobilizacji organizmu nawet wówczas, gdy nie istnieje jeszcze bezpośrednie zagrożenie, powodując różne zmiany fizjologiczne.

Uruchomione mechanizmy obronne organizmu nie zostają rozładowane w konkretnym działaniu, dla którego zostały przeznaczone, stąd mogą stanowić źródło zaburzeń zachowania i emocji lub występowanie stanów chorobowych.

Stres określa się jako stan zachwiania równowagi psychofizycznej, naturalny mechanizm służący przeżyciu. Istotą stresu jest przygotowanie człowieka do funkcjonowania w sytuacjach ekstremalnych (np. do ucieczki, walki, zmagania się z zagrożeniem). Wszystkie zmiany w fizjologii mają na celu zmobilizowanie sił potrzebnych do radzenia sobie w sytuacji stresowej. Człowiek przez nadanie różnym wydarzeniom, sytuacjom społecznym błędnego znaczenia doprowadził do stanu, kiedy sytuacje bez istotnego znaczenia dla przetrwania pro-

wadzą do uruchomienia mechanizmu stresu, który trwa przez dłuższy czas doprowadzając do znacznego pogorszenia stanu zdrowia.

W życiu każdego z nas występuje nieskończenie wiele źródeł stresu, zarówno obiektywnych, jak i subiektywnych. Warto uświadomić sobie, że stresory u każdego z nas mają indywidualny charakter.

Do źródeł stresu zaliczyć można więc wiele czynników o różnych charakterystykach i intensywności, począwszy od drobnych kłopotów dnia codziennego, poprzez zinterioryzowane systemy wartości, po nieprzewidywalne i niekontrolowane wydarzenia życiowe o charakterze traumatycznym.

Pamiętając, że zaburzenie emocjonalne nie jest wynikiem samej sytuacji, jaka zdarza się w naszym życiu, ale efektem przekonań, które powstają w związku z nią, warto uświadomić sobie, że często my sami jesteśmy źródłem stresu.

Każdy z nas inaczej odbiera sytuację kryzysową. Jedna osoba wskaże brak zgody w rodzinie, druga - brak środków finansowych na zakup określonego produktu, kolejne - nieporozumienia w pracy, awaria auta, nałożone dodatkowe zadania przez przełożonego, kłopoty ze zdrowiem, kłopoty zdrowotne w rodzinie itp. Każda z tych sytuacji rodzi pewne przeżycia, doznania oraz sytuacje stresowe. Każdy z nas inaczej odbierze rzeczywistość, inaczej radzi sobie z sytuacją kryzysową oraz inaczej „dochodzi do siebie” po zdarzeniu trudnym. Ważnym elementem każdego policjanta (i nie tylko) jest poznanie samego siebie. Po co? Po to, ażeby każdy z nas znał minusy i plusy swojego organizmu i siebie samego, ażeby wiedział, że określoną sytuację trudną (zdarzenie) jest w stanie rozwiązać, poradzi sobie z nią, a przy niektórych jest potrzebne wsparcie osób trzecich (czy to ze strony kolegów, czy przełożonego, czy specjalisty). Jeżeli ktoś zna siebie na tyle, że np. ma lęk wysokości, na widok krwi mdleje i wie o tym kolega, przełożony, to nie powinni kierować tego policjanta do zadań związanych z widokiem krwi, do zadań na wysokościach itp. Czy ta „dolegliwość” eliminuje tego policjanta? Na pewno nie, bo dowódca, czy przełożony powinien wskazać zadania dla podwładnego w takim miejscu, że tej krwi nie zobaczy, np. kierowanie ruchem w miejscu zorganizowanego objazdu.

Każdy z policjantów – wcześniej czy później – może być uczestnikiem zdarzenia, po którym trudno mu będzie „dojść do siebie”. Zdarzenia - sytuacje mogą wiązać się z użyciem przez policjanta środków przymusu bezpośredniego (np. pałki służbowej, broni palnej), z nieprzyjemnym widokiem uszkodzonych ciał lub odniesionych ran u ofiar, rozległością zniszczeń, liczbą ofiar, zachowania osób poszkodowanych (płacz, lament, wołanie o pomoc itp.). Dla jednego policjanta stres będzie motorem do jeszcze większego wysiłku, a dla innego stres

będzie hamulcem jego zachowania i jeszcze on będzie potrzebował pomocy ze strony osób trzecich.

Jeżeli ten policjant dobrze zna siebie, to powinien również wiedzieć, co dla niego będzie „lekarstwem” po tych trudnych doznaniach i przeżyciach. Dla jednego będzie to samotny, długi spacer, dla drugiego spotkanie się z kolegami na dyskotecę, dla kolejnych: łowienie ryb, wysiłek fizyczny, wyjazd na kilka dni nad morze itp. W przypadku przedłużającego się stanu niedyspozycji psychicznej, należy skorzystać z pomocy profesjonalistów.

Osoby niosące pomoc innym – podczas różnych zdarzeń katastroficznych, losowych – są okrzykiwane przez kolegów, świadków, przełożonych, media „bohaterami”. Niejednokrotnie ci bohaterowie nie mogą sami sobie poradzić z doznanymi przeżyciami traumatycznymi i pozostają bohaterami jednego wydarzenia.

Od policjantów wymaga się modelowego postępowania i zachowywania się w sytuacjach trudnych, ekstremalnych. Przełożeni i osoby obserwujące z boku wymagają, ażeby ten „modelowy” policjant nie tracił głowy w swym postępowaniu, realnie oceniał sytuację, podejmował trafne decyzje, umiał opanować swoje emocje oraz emocje poszkodowanych i innych osób, umiał zaopiekować się osobami poszkodowanymi, potrafił przekazać tragiczne informacje osobie trzeciej itp.

Oto cytaty i wypowiedzi policjantów, którzy brali udział w działaniach ratowniczych katastrofy budowlanej w Chorzowie w 2006 r.:

- „Usłyszałem huk. Gdy otworzyłem oczy, nad sobą zobaczyłem niebo. Dachy nie było. Panowała ciemność. Ze wszystkich stron dobiegały jęki i krzyk.”
- „To, co zobaczyłem, było nie do opisanego. Część hali leżała zwałona na ziemię, z drugiej wybiegali pokrwawieni ludzie, było ciemno, wszędzie słyshałem jęki, wołania o pomoc.”
- „Chodziliśmy po rumowisku, wszystko trzeszczało pod nogami, było ciemno, ślisko, wystawały jakieś pręty, kable, potykaliśmy się. Mieliśmy świadomość, że pod nogami mogą być ludzie.”
- „Słyszeliśmy krzyki przywalonych, idąc za ich głosem odwalaliśmy łopatami śnieg, rękami i butami odginaliśmy blachę, spod zwałów złomu wyciągaliśmy rannych.”
- „Po 22.00 zobaczyłem ratowników z psami. Ucieszyłem się: <<To dobrze, pomogą nam szukać rannych>>. Ratownik popatrzył na mnie i powiedział: <<To są psy do szukania zwłok>>. Kiedy to do mnie dotarło, poczułem... To był najgorszy moment.”
- „Straszne były zwłaszcza telefony komórkowe. One dzwoniły bez przerwy. Biorę taką komórkę do ręki i wyświetla się napis *mama, dom*. A ja wiem, że ten człowiek już nie żyje. Nie odbierze, nie uspokoi matki. I nie mam sumienia wyłączyć tego telefonu. To się

stawało nie do zniesienia. Po dwóch godzinach nie wytrzymałem psychicznie, poprosiłem dowódcę o zmianę.”

- „Psychologowie byli cały czas obecni przy identyfikacji zwłok. Pomocy potrzebowali tu zarówno bliscy zmarłych, jak i policjanci, których kondycja psychiczna słabła z upływem czasu. Niektórzy nie wytrzymywali ciężaru rozpacz, jaka ich otaczała, zwłaszcza tu, gdzie dla wielu osób kończyła się nadzieja na odnalezienie żywych.”
- „Zacząłem do mnie docierać, co się stało. Przez kilka dni żyłem jak we śnie. Byłem w szoku. Wciąż wracają mi obrazy, które widziałem. Najgorszy z nich - trzeszczący, obsuwający się dach - będzie mi chyba towarzyszył do końca życia. Ja wtedy po prostu zobaczyłem śmierć. Został mi uraz. Gdy wchodzę do jakiegoś pomieszczenia, odruchowo spoglądam w górę. A wcześniej, nim wejdę do budynku, patrzę na jego dach.”
- „Czy jest zadanie, którego nie podjąłby się Pan (komendant wojewódzki PSP w Katowicach - dowodził akcją ratowniczą w Chorzowie) podczas akcji. Tak. Powiadomić rodziny ofiary o śmierci. Mogę nosić rannych, wyciągać zwłoki, ale tego bym nie udźwignął. Muszą to robić policjanci i jestem dla nich pełen podziwu.”

Każda z reakcji jest normalna i jest normalną reakcją na „nienormalne sytuacje”.

Człowiek nie jest i nie będzie do końca sterowalny. Nie zawsze zauważy to, co powinien zauważyć, czasami nie zapamięta tego, co należy pamiętać lub też źle oceni swoje możliwości. Nie pomogą w tym instrukcje, procedury, przestrogi ani dobre rady. Dlatego warunkiem bezpiecznego działania policjantów jest ochrona ich samych przed własnymi słabościami. Tym samym chodzi o to, aby można było uniknąć niebezpiecznych wypadków mogących wystąpić w sytuacjach kryzysowych.

Ogólne zasady, uwagi, o których powinien pamiętać policjant, przełożony podczas udziału w sytuacji kryzysowej:

Przed zdarzeniem:

- Posiądź wiedzę i informacje na temat zdarzeń krytycznych i reakcji kryzysowych; ludzie poinformowani są w stanie lepiej kierować stresem, kiedy nastąpi krytyczne zdarzenie;
- Pamiętaj o przepisach i procedurach regulujących działania i zachowania w takich sytuacjach;
- Zorganizuj dobrze przygotowany zespół i upewnij się, że zespół ten przygotowany jest do działania w kontakcie z różnymi służbami, osobami i grupami w różnych okolicznościach.

Podczas zdarzenia:

- Uspokój się przed przybyciem, spróbuj wziąć kilka głębokich oddechów, zastanów się, w jaki sposób zaczniesz opanowywać sytuację;
- Aktywne działanie w sytuacji kryzysowej (kiedy trwa) może być bardzo pomocne, ale uważaj na nadmiar bodźców, na które możesz być narażony w takiej sytuacji;
- Rób regularne przerwy, zwracaj uwagę na własny odpoczynek;
- Twoja praca różni się w zależności od specyfiki przypadku, dwie godziny pracy pociągając powinny za sobą pół godziny przerwy (oczywiście uwzględniamy specyfikę warunków, np. niska temperatura, upał, kurz). Pół dnia przerwy po pięciu dniach pracy lub cały dzień przerwy po dziesięciu dniach pracy przy zdarzeniach nadzwyczajnych pomaga utrzymać ludziom optymalne funkcjonowanie;
- Upewnij się, że posiadasz umiejętności, aby poradzić sobie z danym zadaniem;
- Poczucie humoru pomaga, ale bądź ostrożny z jego nadmiarem, szczególnie w obecności ofiar zdarzenia;
- Nie przesadzaj z kontrolowaniem własnych emocji; kontrolowane wyrażenie własnych emocji jest zdrowsze niż całkowite ich tłumienie.
- Jedz, kiedy możesz, nawet jeśli nie czujesz głodu, potrzebujesz energii, unikaj nadmiaru cukru, jedz żywność zróżnicowaną (proteiny, witaminy, sole mineralne), również owoce i warzywa;
- W przedłużających się działaniach preferowana jest zmiana co 8 godzin; dopuszcza się zmiany 12-godzinne (maksimum) w systemie 12 godzin pracy i 12 godzin odpoczynku;
- Nikt nie powinien spać krócej niż 4 godziny na dobę; jednocześnie 4 godziny snu na 24 stanowi wymóg konieczności i nie wolno traktować tego jako zwyczaj! Ideałem jest 7-8 godzin snu na dobę;
- Pomocne jest przypominać ludziom, że pracują na miejscu katastrofy; sprawia to, że jesteśmy skupieni i uważni;
- Zwracaj uwagę na to, aby jak najmniej „wystawiać się na hałas, brud i niebezpieczeństwo bez zbytej konieczności;
- Zadbaj o wycofanie z miejsca zdarzenia niepotrzebnych osób i służb;
- Zwracaj uwagę na rotację personelu (tak, aby nikt nie był zaangażowany ciągle w jednym miejscu);
- Przed odesłaniem ludzi „na zaplecze” najlepsze jest ich przenoszenie z pracy silnie stresującej do pracy umiarkowanie stresującej (stopniowanie), podobnie przeniesieni z „odwo-

du” do pracy umiarkowanie stresującej, a następnie silnie stresującej funkcjonują lepiej niż przenoszeni nagle do silnie stresującego środowiska.

- Zajmowanie się szczałkami ludzkimi i tzw. „czynnikiem ludzkim” jest ekstremalnie stresującą pracą, a ludzie zajmujący się tym potrzebują częstych przerw i emocjonalnego wsparcia; rotacja jest tutaj obowiązkowa
- Służby wspomagające (logistyka, lekarze, inni specjaliści) zawsze powinny występować „w tle” i nie rozpraszać uwagi osób zaangażowanych bezpośrednio w akcję.

Po zdarzeniu:

- Postaraj się odpocząć;
- Jedz zdrową żywność;
- Ćwicz - ćwiczenia fizyczne pomagają zredukować wpływ substancji chemicznych wydzielanych w sytuacji odczuwania dyskomfortu psychicznego;
- Dołącz do grup wsparcia;
- Bądź aktywny, nie pozwalaj sobie na poddanie się apatii i znużeniu;
- Podziel się swoimi emocjami z osobami, którym ufasz;
- Sny i myśli na temat tragedii są zwyczajem, mogą się nasilać wraz z upływem czasu, jeśli utrzymują się i nasilają po upływie trzech tygodni (miesiąca) po zdarzeniu, powinieneś zgłosić się do specjalisty;
- Nie żartuj z tragedii; niektórzy ludzie są bardziej wrażliwi na przykre doświadczenia
- Nie angażuj się w bezproduktywne sytuacje obejmujące krytykę ze strony innych osób, jeśli nastąpiły błędy, powinny być one wyjaśnione przez zespół osób odpowiedzialnych za organizację akcji;
- Gniew jest często spotykaną emocją po intensywnych, istotnych zdarzeniach - nie bierz tego do siebie, jeśli widzisz osoby mające z tym problem, zadbaj o wsparcie dla nich;
- Żyj „tu i teraz”; opowieści o bardziej tragicznych zdarzeniach nie zawsze pomagają ludziom, którzy mają inne doświadczenia;
- Wysłuchaj tych, którzy chcą rozmawiać o swoich doświadczeniach;
- Płacz po bolesnych wydarzeniach jest normą, jednak ciągły płacz występujący z zaburzeniami snu i niemożnością powrotu do równowagi psychicznej powinien spowodować zasięgnięcie pomocy specjalistów;
- Pomagajcie sobie nawzajem, starajcie się zrozumieć i dbać o siebie nawzajem.

Opieka nad ofiarami tragedii

- Chronić ofiary przed dalszym stresem, jak np. presja, poszukiwacze sensacji, gwałtowne widoki i dźwięki;
- Pomóc ofiarom w odnalezieniu zaginionych członków rodziny i przyjaciół;
- Zgrupuj razem rodziny;
- Zgrupuj ludzi pochodzących z tych samych obszarów zamieszkania;
- Uważnie słuchaj ofiar, potrzebują możliwości wyrażenia siebie;
- Zadbaj o przekazywanie ofiarom rzetelnych, aktualnych informacji, są one bardzo ważne dla dobrego samopoczucia ofiar;
- Zapewnij ludzi, że są bezpieczni;
- Zadbaj o ich medyczne, socjalne, religijne, psychologiczne potrzeby;
- Nie mów ofiarom, że „mają szczęście”, bo mogło być gorzej; takie stwierdzenia zwykle budzą gniew i poczucie winy;
- Obchodź się z ofiarami delikatnie (zwracaj uwagę na dotyk: delikatne dotykanie ramion lub dłoni).
- Utrzymuj spokój i zadbaj, aby twój głos brzmiał spokojnie i pewnie;
- Zszokowane, ogłuszone i wyczerpane osoby powinny być ewakuowane natychmiast i w pierwszej kolejności;
- Chociaż zwykliśmy zwracać uwagę na ofiary, które zachowują się hałaśliwie, histerycznie lub roszczeniowo, musimy pamiętać, że są one na „liście numer dwa” do ewakuacji;
- Ci, którzy czują się dobrze, lub na takich wyglądają, znajdują się na „liście numer trzy”;
- Dzieci są najbardziej podatne na zranienie psychiczne; należy się im szczególna uwaga.

8. Oznakowanie substancji niebezpiecznych.

8.1. Tablice informacyjne - podział materiałów niebezpiecznych pod względem rodzaju zagrożenia.

GRUPA I

Materiały wybuchowe, zdolne do wybuchu lub detonacji z silnym podmuchem powietrza niszczącym na swojej drodze przeszkody.

Zagrożenie wybuchem

GRUPA II

Materiały przedstawiające zagrożenie pożarowe. Przesyłki z tymi materiałami oraz cysterny i zbiorniki są oznakowane:

Zagrożenie wybuchem i pożarem

Zagrożenie pożarem

Zagrożenie samozapaleniem się na powietrzu

Zagrożenie pożarem i wybuchem w zetknięciu z wodą

Zagrożenie związane z działaniem utleniającym

Zagrożenie gwałtownym rozszczelnieniem się butli z gazem

GRUPA III

Materiały przedstawiające zagrożenie toksyczne, trujące lub żrące. Przesyłki z tymi materiałami oraz cysterny są oznakowane:

Zagrożenie zatruciem

Zagrożenie zatruciem w kontakcie z produktami spożywczymi

Zagrożenie oparzeniem chemicznym

GRUPA IV

Materiały przedstawiające zagrożenie promieniotwórcze. Przesyłki z tymi materiałami są oznakowane:

Materiał promieniotwórczy w sztuce przesyłki kat. I - BIAŁEJ - niebezpieczeństwo PROMIENIOWANIA

Materiał promieniotwórczy w sztuce przesyłki kat. II - ŻÓLTEJ - niebezpieczeństwo PROMIENIOWANIA z odległości

Materiał promieniotwórczy w sztuce przesyłki kat. III - ŻÓLTEJ - niebezpieczeństwo PROMIENIOWANIA z odległości

Zagrożenie substancjami nie ujętymi w innych klasach

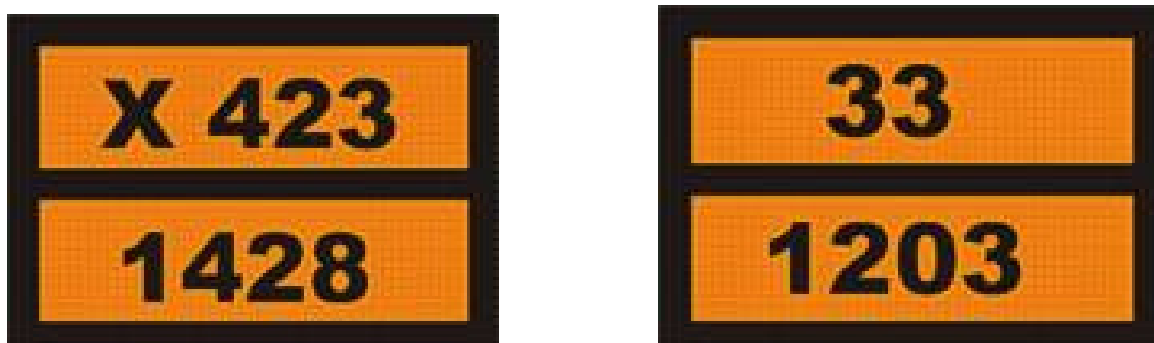

Zagrożenie substancjami zakaźnymi

8.2. ADR-RID.

ADR-RID jest to podstawowy i obowiązujący praktycznie w całej Europie (z wyjątkiem Wielkiej Brytanii) system oznaczeń kodowych stosowany w transporcie materiałów niebezpiecznych. Usankcjonowany jest postanowieniem konwencji ADR (dla transportu kołowego) i RID (dla transportu kolejowego). Przewidują one oznakowanie środków transportu materiałów niebezpiecznych tablicami ostrzegawczymi o wymiarach 30 x 40 cm, barwy pomarańczowej odblaskowej otoczonym dookoła czarnym nie odblaskowym paskiem. Tablica w górnej części zawiera numer rozpoznawczy zagrożenia, a w dolnej - numer porządkowy substancji (kod ONZ).

Numer rozpoznawczy właściwości niebezpiecznego materiału składa się z dwóch lub trzech cyfr.

- CZĘŚĆ GÓRNA - numer rozpoznawczy niebezpieczeństwa (właściwości materiału),

- CZĘŚĆ DOLNA - numer identyfikacyjny przewożonego materiału,

X - absolutny zakaz kontaktu z wodą.

PIERWSZA i TRZECIA cyfra oznaczają rodzaj niebezpieczeństwa materiału wg następującego schematu:

2 - wydzielanie się gazu spowodowane ciśnieniem lub reakcją chemiczną

3 - zapalność materiałów ciekłych (par) i gazów lub materiał ciekły samonagrzewający się

4 - zapalność materiałów stałych lub materiałów stałych samonagrzewający się

5 - działanie utleniające (podtrzymujące palenie)

6 - działanie trujące lub niebezpieczeństwo zakażenia

7 - działanie promieniotwórcze

8 - działanie żrące

9 - zagrożenie samorzutną gwałtowną reakcją

DRUGA cyfra oznacza stopień zagrożenia:

- 0 - brak dodatkowego zagrożenia
- 2 - wydzielanie się gazu spowodowane ciśnieniem lub reakcją chemiczną
- 3 - zapalność materiałów ciekłych (par) i gazów lub materiał ciekły samonagrzewający się
- 4 - zapalność materiałów stałych lub materiałów stałych samonagrzewający się
- 5 - działanie utleniające (podtrzymujące palenie)
- 6 - działanie trujące lub niebezpieczeństwo zakażenia
- 7 - działanie promieniotwórcze
- 8 - działanie żrące
- 9 - zagrożenie samorzutną gwałtowną reakcją

Uwaga! Samorzutna gwałtowna reakcja w znaczeniu cyfry 9 obejmuje materiał, który posiada właściwości wybuchowe, może ulec niebezpiecznemu rozkładowi lub reakcji polimeryzacji podczas znacznego wydzielania ciepła lub wydzielania zapalnych i/lub trujących gazów.

Numery identyfikacyjne - identyfikacja zagrożeń przewożonych materiałów

Numer identyfikacyjny zagrożenia dla materiałów klas 2 do 9, składa się z dwóch lub trzech cyfr. Podwojenie pewnej cyfry wskazuje na nasilenie odpowiedniego zagrożenia. W przypadku, jeśli zagrożenie materiału, może być wystarczająco określone jedną cyfrą, wówczas stawia się po tej cyfrze zero.

Numery identyfikacyjne zagrożenia posiadają następujące znaczenie:

20	gaz duszący lub gaz nie wykazujący dodatkowego zagrożenia
22	gaz silnie schłodzony ciekły, duszący
223	gaz silnie schłodzony ciekły, zapalny
225	gaz silnie schłodzony ciekły, utleniający (podtrzymujący palenie); gaz zapalny
239	gaz zapalny, który może samorzutnie powodować gwałtowną reakcję
25	gaz utleniający (podtrzymujący palenie); gaz trujący
263	gaz trujący, zapalny
265	gaz trujący, utleniający (podtrzymujący palenie)
268	gaz, trujący, żrący
30	materiał ciekły zapalny (temperatura zapłonu od 23°C do 61°C włącznie)
	materiał ciekły zapalny lub materiał stały zapalny w stanie stopionym o temperaturze zapłonu powyżej 61°C, lub mogący się nagrzewać powyżej tej temperatury, samonagrzewający się materiał ciekły
323	materiał ciekły zapalny, który reaguje z wodą i wydziela gazy palne
X323	materiał ciekły zapalny, który reaguje *) niebezpiecznie z wodą i wydziela gazy zapalne
33	materiał ciekły lekko zapalny; (temperatura zapłonu poniżej 23°C)

333	materiał ciekły piroforyczny
X333	materiał ciekły piroforyczny, który reaguje niebezpiecznie z wodą *)
336	materiał ciekły lekko zapalny, trujący
338	materiał ciekły lekko zapalny, żrący
X338	materiał ciekły lekko zapalny, żrący, który reaguje *) niebezpiecznie z wodą
339	materiał ciekły lekko zapalny, który spontanicznie może powodować gwałtowną reakcję
36	materiał ciekły zapalny, (temperatura zapłonu od 23°C do 61°C włącznie), bardzo trujący, lub samonagrzewający się materiał ciekły, trujący
362	materiał ciekły zapalny, trujący, który reaguje z wodą i wydziela gazy zapalne
X362	materiał ciekły zapalny, trujący, który reaguje *) niebezpiecznie z wodą i wydziela gazy zapalne
368	zapalny ciekły materiał, trujący, żrący
38	materiał ciekły zapalny (temperatura zapłonu od 23°C do 61°C włącznie), słabo żrący lub podatny na samonagrzewanie, ciekły żrący
382	materiał ciekły zapalny, żrący, który reaguje z wodą i wydziela gazy zapalne
X382	materiał ciekły zapalny, żrący, który reaguje *) niebezpiecznie z wodą i wydziela gazy zapalne
39	materiał ciekły zapalny, który może spontanicznie powodować gwałtowną reakcję
40	materiał stały zapalny lub samonagrzewający się materiał lub materiał samoreaktywny
423	materiał stały, który reaguje z wodą, i wydziela gazy zapalne
X423	materiał stały zapalny, który reaguje *) niebezpiecznie z wodą i wydziela gazy zapalne
43	materiał stały samozapalny (w piroforycznej formie)
44	materiał stały zapalny, który przy podwyższonej temperaturze znajduje się w stanie stopionym
446	materiał stały zapalny, trujący, który przy podwyższonej temperaturze znajduje się w stanie stopionym
46	materiał stały zapalny lub samonagrzewający się, stały materiał, trujący
462	materiał stały, trujący, który reaguje z wodą, przy czym wydziela gazy palne
X462	materiał stały, który reaguje *) niebezpiecznie z wodą i wytwarza trujące gazy
48	materiał stały zapalny lub samonagrzewający się, stały, żrący
482	materiał stały, żrący, który reaguje z wodą, przy czym wydziela gazy zapalne
X482	materiał stały, który reaguje *) niebezpiecznie z wodą, i wydziela żrące gazy zapalne
50	materiał utleniający (podtrzymujący palenie)
539	zapalny nadtlenek organiczny
55	materiał silnie utleniający (podtrzymujący palenie)
556	materiał silnie utleniający (podtrzymujący palenie), trujący
558	materiał silnie utleniający (podtrzymujący palenie), żrący
559	materiał silnie utleniający (podtrzymujący palenie), który może spontanicznie powodować gwałtowną reakcję
56	materiał utleniający (podtrzymujący palenie), trujący
568	materiał utleniający (podtrzymujący palenie), trujący, żrący
58	materiał utleniający (podtrzymujący palenie), żrący
59	materiał utleniający (podtrzymujący palenie), który może spontanicznie powodować gwałtowną reakcję

60	materiał trujący lub słabo trujący
606	materiał zakaźny
623	materiał trujący ciekły, reagujący z wodą i wytwarzający gazy zapalne
63	materiał trujący, zapalny (temperatura zapłonu od 23°C do 61°C włącznie)
638	materiał trujący, zapalny (temperatura zapłonu od 23°C do 61°C włącznie), żrący
639	materiał trujący, zapalny (temperatura zapłonu poniżej 61°C), który może spontanicznie powodować gwałtowną reakcję
64	materiał stały trujący, zapalny lub podatny na samonagrzewanie
642	materiał stały, trujący, który reaguje z wodą, wydziela gazy palne
65	materiał trujący, utleniający (podtrzymujący palenie)
66	materiał silnie trujący
663	materiał bardzo trujący, zapalny (temperatura do 61°C)
664	materiał bardzo trujący stały, zapalny lub podatny na samonagrzewanie
665	materiał bardzo trujący, utleniający (podtrzymujący palenie)
668	materiał bardzo trujący, żrący
669	materiał bardzo trujący, który może spontanicznie powodować gwałtowną reakcję
68	materiał trujący, żrący
69	materiał trujący lub słabo trujący, który może spontanicznie powodować gwałtowną reakcję
70	materiał promieniotwórczy
72	gaz promieniotwórczy
723	gaz promieniotwórczy; zapalny
73	materiał ciekły promieniotwórczy; zapalny (temperatura do 61°C)
74	materiał stały promieniotwórczy; zapalny
75	materiał promieniotwórczy; utleniający (podtrzymujący palenie)
76	materiał promieniotwórczy; trujący
78	materiał promieniotwórczy; żrący
80	materiał żrący lub słabo żrący
X80	materiał żrący lub słabo żrący; który niebezpiecznie reaguje z wodą *)
823	materiał ciekły żrący; który reaguje z wodą, wydziela gazy palne
83	materiał żrący lub słabo żrący; zapalny (temp. zapłonu od 23°C do 61°C włącznie)
X83	materiał żrący lub słabo żrący; zapalny (temperatura zapłonu od 23°C do 61°C włącznie), który niebezpiecznie reaguje z wodą *)
839	materiał żrący lub słabo żrący; zapalny (temperatura zapłonu od 23°C do 61°C włącznie), który może spontanicznie powodować gwałtowną reakcję
X839	materiał żrący lub słabo żrący; zapalny (temperatura zapłonu od 23°C do 61°C włącznie), który może spontanicznie powodować gwałtowną reakcję i niebezpiecznie reaguje z wodą *)
84	materiał żrący, stały, zapalny lub podatny na samonagrzewanie
842	materiał żrący, stały, który reaguje z wodą i wydziela gazy zapalne
85	materiał żrący lub słabo żrący, materiał utleniający (podtrzymujący palenie)
856	materiał żrący lub słabo żrący, materiał utleniający (podtrzymujący palenie) i trujący
86	materiał żrący lub słabo żrący, trujący
88	materiał silnie żrący
X88	materiał silnie żrący; który niebezpiecznie reaguje z wodą *)

883	materiał silnie żrący; zapalny (temperatura zapłonu od 23°C do 61°C włącznie)
884	materiał silnie żrący; stały, zapalny lub podatny na samonagrzewanie
885	materiał silnie żrący; utleniający (podtrzymujący palenie)
886	materiał silnie żrący; trujący
X886	materiał silnie żrący; trujący, który niebezpiecznie reaguje z wodą *)
89	materiał żrący lub słabo żrący, który może spontanicznie powodować gwałtowną reakcję
90	materiał zagrażający środowisku, różne niebezpieczne materiały
99	różne niebezpieczne materiały w stanie podgrzanym

*)wodę wolno stosować tylko w porozumieniu z biegłymi

Numery substancji niebezpiecznych wg ONZ

Nr ONZ	Nazwa substancji	Nr ONZ	Nazwa substancji
1090	Aceton	2199	Fosforowodór
1648	Acetonitryl	1076	Fosgen
1001	Acetylen rozpuszczalny	2389	Furan Furfuran
2348	Akrylan butylu	1971	Gaz kopalniany
1919	Akrylan metylu	1971	Gaz ziemny
1093	Akrylonitryl	1208	Heksan
1990	Aldehyd benzoesowy	2370	Heksen, Heksylen
2232	Aldehyd chlorooctowy	1206	Heptan
1129	Aldehyd masłowy	2030	Hydrazyna
1089	Aldehyd octowy	2215	Hydrazyt kwasu maleinowego
1098	Alkohol allilowy	2662	Hydrochinon
1105	Alkohol amyłowy	2921	Hydroksyamina
1148	Alkohol dwuacetonowy	1918	Izopropylobenzen, Kumen
1170	Alkohol etylowy	1787	Jodowodór
1212	Alkohol izobutyłowy	1193	Keton etylowy
1219	Alkohol izopropylowy	1156	Keton metylowy
1005	Amoniak	2076	Krezol, metylofenol
1547	Anilina aminobenzen	1307	Ksylen, dwumetylobenzen
1942	Azotan amonowy	2031	Kwas azotowy
1438	Azotan glinowy	2032	Kwas azotowy dymiący
1469	Azotan ołowiowy	1788	Kwas bromowodorowy
1486	Azotan potasowy	1750	Kwas chlorooctowy
1498	Azotan sodowy	1754	Kwas chlorosulfonowy
1493	Azotan srebrowy	1495	Kwas chlorowy
1500	Azotyn sodowy	1755	Kwas chromowy – roztwór
1114	Benzen	1790	Kwas chlorowodorowy

Nr ONZ	Nazwa substancji	Nr ONZ	Nazwa substancji
1203	Benzyna	1787	Kwas jodowodorowy
2214	Bezwodnik ftalowy	1779	Kwas mrówkowy
1715	Bezwodnik octowy	1873	Kwas nadchlorowy
1744	Brom	2789	Kwas octowy
1605	Bromek etylenu	1805	Kwas ortofosforowy
1891	Bromek etylu	1344	Kwas pikrynowy
1062	Bromek metylu Bromometan	1830	Kwas siarkowy
2514	Bromobenzen	1789	Kwas solny
1887	Bromochlorometan	1839	Kwas trójchlorooctowy
1010	Butadien 1,3	1971	Metan
1011	Butan	1230	Metanol
1120	Butanol	2222	Metoksybenzen
1012	Butylen	1061	Metyloamina bez wody
1017	Chlor	1235	Metyloamina roztwór
2427	Chloran potasowy	2294	Metyloanilina
1495	Chloran sodowy	2054	Morfolina
1717	Chlorek acetyleny	1190	Mrówczan etylu
1100	Chlorek allilu	1243	Mrówczan metylu
1107	Chlorek amylu, chloropentan	1442	Nadchloran amonowy
1564	Chlorek barowy	1490	Nadmanganian potasowy
1738	Chlorotoluen	1444	Nadsiarczan amonowy
1827	Chlorek cynawy	1504	Nadtlenek sodowy
1840	Chlorek cynkowy	2014	Nadtlenek wodoru
1184	Chlorek etylenu	1778	Nafta świetlna
1037	Chlorek etylu	2304	Naftalen
2581	Chlorek glinowy	1662	Nitrobenzen
1726	Chlorek glinowy bezwodny	1261	Nitrometan
2356	Chlorek izopropylu	1664	Nitrotoluen
1593	Chlorek metylenu	1104	Octan amylu
1593	Chlorek metylu	1123	Octan butylu
1834	Chlorek sulfurylu	1213	Octan izobutylu
1836	Chlorek tionylu	1220	Octan izopropylu
1086	Chlorek winylu	1231	Octan metylu
1695	Chloroaceton	1616	Octan ołowiowy
2019	Chloroanilina	1276	Octan propylu
1134	Chlorobenzen	1301	Octan winylu
1018	Chlorodwufuorometan	1202	Olej napędowy
1888	Chloroform	1202	Olej opałowy
1991	Chloropren	1831	Oleum - Kwas siarkowy dy-

Nr ONZ	Nazwa substancji	Nr ONZ	Nazwa substancji
			miący
1022	Chlorotrójfluorometan	1265	Pentan
1050	Chlorowodór	1282	Pirydyna
1680	Cyjanek potasu	1791	Podchloryn sodowy
1689	Cyjanek sodu	1070	Podtlenek azotu
1051	Cyjanowodór	1978	Propan
1145	Cykloheksan	1274	Propanol
1915	Cykloheksanon	1077	Propylen
2357	Cykloheksamina	1277	Propyloamina
1838	Czterochlorek tytanu	1263	Rozcieńczalnik farb
1846	Czterochlorek węgla	1300	Rozpuszczalnik
1897	Czterochloroetan	2809	Rtęć
1649	Czteroetylek ołowiu	2683	Siarczek amonowy
1165	Dioksan	1564	Siarczek barowy
1828	Dwuchlorek siarki	1350	Siarka
1591	Dwuchlorobenzen	1053	Siarkowodór
2362	Dwuchloroetan	1999	Smoła
1150	Dwuchloroetylen	1428	Sód
1029	Dwuchlorofluorometan	2055	Styren
1154	Dwuetyloamina	1267	Surowa ropa naftowa
2049	Dwuetylobenzen	1080	Sześćciofluorek siarki
1028	Dwufluorodwuchlorometan	1299	Terpentyna
2253	Dwumetyloanilina	2414	Tiofen
1136	Dwumetylohydrazyna	1073	Tlen
1600	Dwunitrotoluen	1040	Tlenek etylenu
1131	Dwusiarczek węgla	1280	Tlenek propylenu
1067	Dwutlenek azotu	1016	Tlenek węgla
1079	Dwutlenek siarki	1294	Toluen
1013	Dwutlenek węgla	1560	Trójchlorekarsenu
2023	Epichlorohydryna	1809	Trójchlorek fosforu
1035	Etan	2831	Trójchloroetan
1033	Eter dwumetylowy	1710	Trójchloroetylen
1155	Eter etylowy	1296	Trójetyloamina
1962	Etylen sprężony	1746	Trójfluorek bromu
1604	Etylenodwuamina	1356	Trójnitrotoluen
1175	Etylobenzen	1561	Trójtlenek arsenu
1263	Farby i emalie	1829	Trójtlenek siarki
2821	Fenol hydroksybenzen	2509	Wodorosiarczan potasu
2572	Fenylhydrazyna	2837	Wodorosiarczan sodowy

Nr ONZ	Nazwa substancji	Nr ONZ	Nazwa substancji
1045	Fluor	2073	Wodorotlenek amonowy
2505	Fluorek amonowy	1564	Wodorotlenek barowy
1812	Fluorek potasowy	1814	Wodorotlenek potasowy
2387	Fluorobenzen	1824	Wodorotlenek sodowy
1029	Fluorodwuchlorometan	1044	Wodór
1052	Fluorowodór	1299	Żywica terpentynowa
1198	Formaldehyd		

8.3. Diament niebezpieczeństwa.

Diament bezpieczeństwa jest umieszczany na większości przesyłek pochodzących z USA. Tworzy on ujednolicony przez National Fire Protection Association (NFPA) system umożliwiający szybkie rozpoznanie trzech głównych rodzajów zagrożenia: radioaktywności, niebezpieczeństwa gwałtownej reakcji chemicznej, zagrożenia pożarowego i zdrowia. W polach umieszczone są liczby, które wyrażają skalę opisującą intensywność zagrożenia oraz (w przypadku sektora -1) oznaczenie graficzne i literowe. Wadą tego systemu jest brak informacji o toksyczności i żrącym działaniu substancji.

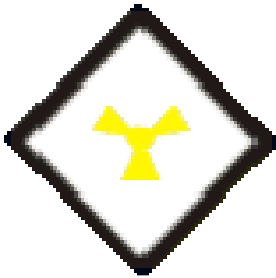

SEKTOR 1 - BIAŁY

Puste pole w środku - woda dopuszczalna jako środek gaśniczy.

- nie używać wody jako środka gaśniczego.

- przy uwolnieniu materiału niebezpieczeństwo promieniowania.

SEKTOR 2 – ŻÓŁTY

- 4 - Duże niebezpieczeństwo eksplozji
- 3 - Niebezpieczeństwo eksplozji pod wpływem działania ciepła lub silnego wstrząśnięcia (np. przy uderzeniach). Wydzielić strefę zagrożenia. Gasić tylko zza osłony.
- 2 - Możliwe silne reakcje chemiczne. Konieczne podjęcie wzmożonych środków ostrożności. Gaszenie z zachowaniem bezpiecznego dystansu.
- 1 - Przy ogrzaniu materiał niestabilny. Konieczne zachowanie środków ostrożności.
- 0 - Brak niebezpieczeństwa w normalnych warunkach.

SEKTOR 3 – CZERWONY

- 4 - Materiał ekstremalnie łatwopalny przy każdej temperaturze.
- 3 - Niebezpieczeństwo zapalenia przy normalnej temperaturze.
- 2 - Niebezpieczeństwo zapalenia przy ogrzaniu.
- 1 - Niebezpieczeństwo zapalenia przy kontakcie z ogniem (płomieniem).
- 0 - Nie występuje niebezpieczeństwo zapalenia w normalnych warunkach.

SEKTOR 4 - NIEBIESKI (ZAGROŻENIE ZDROWIA)

- 4 - Bardzo niebezpieczny, unikać kontaktu z płynem lub parami bez pełnej ochrony. Unikać obecności w strefie zagrożenia.
- 3 - Bardzo niebezpieczny, obecność w strefie zagrożenia tylko w pełnym ubraniu ochronnym i aparacie izolującym.
- 2 - Niebezpieczny, obecność w strefie zagrożenia tylko w aparacie ochrony dróg oddechowych.
- 1 - Małe niebezpieczeństwo, zalecane maski z wkładami filtrującymi.
- 0 - Brak zagrożenia.

8.4. Hazem-Code.

Hazem-Code stosowany jest na obszarze Wielkiej Brytanii, a co za tym idzie na przesyłkach pochodzących z tej części świata. Zamiast tablic ostrzegawczych stosuje się podzielone na pięć części szyldy zawierające następujące informacje potrzebne do podjęcia i prowadzenia akcji ratowniczo-gaśniczej: Hazem-Code, numer ONZ, numer producenta lub dystrybutora, pod którym można uzyskać pełne informacje na temat substancji, graficzny symbol rodzaju głównego wywoływanego przez daną substancję zagrożenia oraz znak firmowy producenta. Stosowany w tym systemie oznakowań Hazem-Code jest systemem kodowania podstawowych elementów procedury ratowniczej. Opisuje on przy pomocy kombinacji jednej cyfry i jednej bądź dwóch liter następujące elementy akcji ratowniczo-gaśniczej: odpowiedni dobór środków gaśniczych, informację o konieczności zatamowania dopływu substancji do kanalizacji, o możliwości rozcieńczenia substancji wodą i zajścia gwałtownych lub wybuchowych reakcji, rodzaju koniecznych do zastosowania ochron osobistych oraz o konieczności rozważenia możliwości ewakuacji.

Symbolika Hazem-Code:

CYFRA - oznaczenie środka gaśniczego

1 - prąd wodny zwarty

2 - prąd wodny rozproszony

3 - piana

4 - proszek

PIERWSZA LITERA - rodzaj ochrony osobistej i technologia działań

P	V	Ochrona pełna	Rozcieńczyć (można spuszczać do kanalizacji)
R			
S	V	Ochrona dróg oddechowych	
S		ODO tylko przy pożarze	
T		ODO	
T		ODO tylko przy pożarze	
W	V	Ochrona pełna	Obwałować (nie wolno spuszczać do kanalizacji)
X			
Y	V	ODO	
Y		ODO tylko przy pożarze	
Z		ODO	
Z		ODO tylko przy pożarze	

V - substancja może gwałtownie reagować lub wybuchnąć.

"Ochrona pełna" - pełne ubranie chemiczne + aparat ODO (niezależny od powietrza obiegowego).

"Ochrona dróg oddechowych" (ODO) - aparat ODO + rękawice ochronne.

"Rozcieńczyć" - substancja, za zgodą instytucji odpowiedzialnych za ochronę środowiska może (po znacznym rozcieńczeniu) zostać wprowadzona do kanalizacji.

"Obwałować" - należy uniemożliwić wniknięcie substancji do kanalizacji lub wód gruntowych.

DRUGA LITERA - rodzaj zagrożenia

E - rozważyć przeprowadzenie ewakuacji

9. Sytuacje i zarządzanie kryzysowe w odpowiedziach.

1. Podział zagrożeń nadzwyczajnych ze względu na zasięg:

- lokalne - obejmujące obszar powiatu, gminy
- regionalne - zdarzenia na obszarze administrowanym przez wojewodę
- krajowe - wykraczające poza obszar województw i wymagające specjalnych działań rządu
- międzynarodowe - wykraczające poza granice państwa

2. **Katastrofa naturalna** - nagłe, niespodziewane zdarzenie, powodujące zagrożenie życia i zdrowia ludzi, zwierząt lub mienia o znacznych rozmiarach i wartości. Istotą tego zjawiska jest to, że katastrofy są powodowane przyczynami związanymi z działalnością człowieka, np. błąd człowieka, lekkomyślność, nie przestrzeganie określonych procedur, brawura.

3. **Kłęska żywiołowa** - stan powodowany zjawiskami atmosferycznymi lub geologicznymi niezależnymi od woli człowieka doprowadzający do zagrożenia bezpieczeństwa życia, zdrowia lub mienia większej liczby osób lub mogące wywołać poważne zakłócenia w funkcjonowaniu gospodarki narodowej. Istotą klęski żywiołowej będą zjawiska w przyrodzie, siła natury niezależne od woli człowieka.

4. Obszar, na którym może być ogłoszony stan klęski żywiołowej:

- na którym wystąpiła klęska żywiołowa
- na którym wystąpiły lub mogą wystąpić skutki tej klęski

5. Zasady systemu zarządzania w sytuacjach kryzysowych:

- zasada prymatu układu terytorialnego - ciężar podejmowania decyzji i ponoszenia odpowiedzialności spoczywa na władzy funkcjonującej, na poszczególnym stopniu podziału terytorialnego kraju. Podstawowym ogniwem reagowania jest organ władzy powiatowej właściwy dla miejsca zdarzenia,
- zasada jednoosobowej kompetencji i odpowiedzialności - organ administracji ogólnej ponosi odpowiedzialność za skutki działania i kierowania w sytuacji kryzysowej.

6. Zadania realizowane przez policję w sytuacji zagrożenia niebezpieczną chorobą oraz bioterroryzmem:

- zgłoszenie – służbie zdrowia – przypadku zachorowania na chorobę zakaźną, podejrzenia o takie zachorowanie, zgonu z powodu choroby zakaźnej oraz zgonu, co do którego zachodzi podejrzenie, że nastąpiło z powodu choroby zakaźnej,
- zewnętrzna ochrona obiektów o znaczeniu epidemicznym (szpitale obserwacyjnych i epidemicznych oraz izolatorów),
- ograniczenie lub zamykanie ruchu osobowego i kołowego na drogach publicznych w rejonach wymagających odizolowania,
- zewnętrzna ochrona lokali osób izolowanych,
- udzielanie pomocy organom Inspekcji Sanitarnej w zakresie:
  - asysty policyjnej,
  - ustalania miejsca pobytu osób podejrzanych o chorobę zakaźną oraz osób podejrzanych o zakażenie,
  - pilotowanie pojazdów (kolumn) przewożących chorych zakaźnie lub materiały zakaźne albo zakażone,
- kontrola przestrzegania przez ludność wprowadzonych obostrzeń (nakazy i zakazy)
- kontrola przestrzegania przez ludność zarządzeń organu administracji państwowej w zakresie zwalczania chorób zakaźnych (także z zastosowaniem formy przymusu bezpośredniego).

7. **Obowiązek świadczeń osobistych** - nałożony obowiązek wykonywania określonej pracy (świadczenie pracy) przez organ władzy (m.in. wójt, starosta, prezydent miasta, wojewoda) w formie decyzji administracyjnej (m.in. czynny udział w działaniach ratowniczych, przyjęcie na przechowywanie i pilnowanie mienia osób poszkodowanych, pełnienie wart).

8. **Obowiązek świadczeń rzeczowych** - nałożony obowiązek – przez organ władzy w formie decyzji administracyjnej – oddania do używania wskazanemu podmiotowi rzeczy ruchomych, nieruchomości (m.in. sprzęt transportowy, sprzęt specjalistyczny, udostępnienie pomieszczeń osobom ewakuowanym, zabezpieczenie zagrożonych zwierząt poprzez ich schronienie i karmienie, udostępnienie własnych źródeł wody pitnej dla potrzeb osób ewakuowanych lub poszkodowanych).

9. Rodzaje alarmów i komunikatów ostrzegawczych w systemie sygnałów alarmowych ostrzegania ludności o zagrożeniach czasu pokoju i wojny

- alarm powietrzny,
- alarm o skażeniach,
- uprzedzenie o zagrożeniu skażeniami,
- uprzedzenie o zagrożeniu zakażeniami,
- uprzedzenie o klęskach żywiołowych i zagrożeniu środowiska.

10. Sposoby ogłaszania i odwoływania alarmów przez Obronę Cywilną:

- za pomocą syren,
- ośrodki TV,
- rozgłośnie radiowe,
- radiowęzły radiofonii przewodowej,
- zastępcze środki alarmowe (dzwony, syreny ręczne, gongi itp.).

11. Zachowanie osoby po usłyszeniu sygnału alarmowego (zasady ogóle) jest uzależnione od rodzaju alarmu, ale zawsze należy:

- działać szybko, rozważnie i bez paniki,
- włączyć telewizor lub radioodbiornik,
- powiadomić rodzinę i sąsiadów,
- zastosować się do podanych komunikatów i poleceń organów Obrony Cywilnej.

12. Pojęcie i charakterystyka sytuacji szczególnych w ujęciu policyjnym

Sytuacja szczególna to użycie większej liczby policjantów zorganizowanych w pododdziały (także zwarte), niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego. W wyniku powstania sytuacji szczególnej zwiększa się wymiar zadań oraz następuje intensyfikacja działań jednostek policji, a w szczególności:

- powstaje dysproporcja pomiędzy stanem sił i środków a zakresem czynności, które należy wykonać w jak najkrótszym czasie,
- istniejące w normalnych warunkach struktury organizacyjne nie są w stanie zapewnić dobrego jakościowo wykonania zadań,
- istnieje potrzeba użycia dużych ilości sił i środków.

13. Zdarzenia powodujące powstanie sytuacji szczególnych:

- masowe imprezy i uroczystości (o podwyższonym ryzyku),
- działania pościgowe za szczególnie niebezpiecznymi przestępcami,
- akcje protestacyjne i zgromadzenia,
- akty terroru,
- stan wewnętrznego zagrożenia państwa i niebezpieczne zakłócenie porządku publicznego,
- katastrofy, klęski żywiołowe i epidemie.

14. Odblokowanie obiektu.

Odblokowanie obiektu - przedsięwzięcia organizacyjne, taktyczne i materiałowo-techniczne polegające na usunięciu z obiektu osób przebywających tam bezprawnie, stwarzających zagrożenie bezpieczeństwa lub zakłócających porządek publiczny uniemożliwiają funkcjonowanie tego obiektu zgodnie z przeznaczeniem. Działania odblokowujące są przeprowadzane przez pododdziały zwarte policji, po spełnieniu następujących warunków:

- doszło do bezprawnego zajęcia obiektu,
- gospodarz obiektu przeprowadził negocjacje, wzywając jednocześnie do opuszczenia obiektu oraz określając konsekwencje bezprawnego działania, lecz okazały się one bezskuteczne i zostały definitywnie zakończone,
- przybyły na miejsce prokurator poinformował o bezprawnym działaniu, sankcjach prawnych przewidzianych wobec osób blokujących obiekt i zagroził wprowadzeniem sił policyjnych do zajętogo obiektu oraz użyciem środków przymusu bezpośredniego,
- wyżej wymienione przedsięwzięcia okazały się nieskuteczne, więc gospodarz (właściciel obiektu) w sposób formalny (na piśmie), w obecności prokuratora, wezwał policję do przywrócenia naruszonego porządku prawnego.

15. Obiekt w rozumieniu działań odblokowujących - to budynek lub zespół budynków wraz z przyległym terenem oraz znajdującymi tam urządzeniami i infrastrukturą. Obiektem może być również pomieszczenie lub zespół pomieszczeń.

16. Na system obronny RP składają się:

- system kierowania obronnością (prezydent, premier, Rada Ministrów),
- układ militarny (siły zbrojne),

- układ pozamilitarny (organy władzy, organy administracji rządowej i samorządowej, m.in. MSWiA).

17. Cele strategii obronnej RP polegają na zachowaniu:

- suwerenności,
- niepodległości,
- integralności terytorialnej państwa.

18. Cele strategii obronnej RP realizowane są poprzez:

- przygotowanie, rozbudowę i utrzymanie infrastruktury obronnej państwa,
- przygotowanie obronne społeczeństwa,
- działanie obronne i interwencyjne polskich sił zbrojnych podejmowane w potrzebie.

Bibliografia

- Gołębiowski J.: Zarządzanie kryzysowe metodą rozwiązywania problemów bezpieczeństwa. /w:/ I Konferencja „Zarządzanie kryzysowe”, Szczecin 2003.
- Jiers W.: Aspekty psychologiczne działań ratowniczych w sytuacjach kryzysowych, przygotowanie specjalistów i ratowników. /w:/ II Konferencja naukowa „Zarządzanie kryzysowe”, Szczecin 2004.
- Kozłowski S., Nazar K.: Stres /w:/ Kozłowski S., Nazar K.: Wprowadzenie do fizjologii klinicznej, Warszawa 1999.
- Mietzel G.: Wprowadzenie do psychologii, Warszawa 1998.
- Mysłowski L.: Aktualne i postulowane kryteria psychologicznego doboru kandydatów na podoficerów Sił Zbrojnych RP /w:/ Materiały z konferencji CZOP, Koszalin 2002.
- Ostrokólski A.: Doskonalenie systemu ratownictwa w sytuacjach kryzysowych /w:/ II Konferencja naukowa „Zarządzanie kryzysowe”, Szczecin 2004.
- Pływaczewski W. i Kędzierska G.: Leksykon policyjny, Szczytno 2001.
- Reber A.: Słownik psychologii, Warszawa 2000.
- Sadowski J., Zagrożenia w sytuacjach kryzysowych. /w:/ II Konferencja naukowa „Zarządzanie kryzysowe”, Szczecin 2004.
- Sitek E., artykuły: „Widziałem śmierć”, „Najgorsza służba w życiu”. /w:/ „Policja 997” nr 3(12) marzec 2006..
- Skrzydło W.: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Komentarz, Zakamycze 2002.
- Strelau J., Psychologia temperamentu, Warszawa 2001.
- Psychologia pod red. T. Tomaszewskiego, Warszawa 1981.
- Traczyk W.: Zachowanie się człowieka /w:/ Traczyk W., Trzebski A.: Fizjologia człowieka z elementami fizjologii stosowanej i klinicznej, Warszawa 2001.
- Tyszka T., Zachowania bezpieczne i niebezpieczne, /w:/ Psychologia i bezpieczeństwo pracy, pod red. T. Tyszki, Warszawa 1992.
- Wojtuszek T., Wiśniewski B., Prońko J.: Organizacja działań Policji w sytuacjach kryzysowych. /w:/ II Konferencja naukowa „Zarządzanie kryzysowe”, Szczecin 2004.
- Zimbardo P.: Psychologia i życie, Warszawa 1999.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. nr 78, poz. 483).
- Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2007r. nr 89, poz. 590).

- Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. nr 191, poz. 1410).
- Oświadczenie rządowe z dnia 26 lipca 2005r. w sprawie wejścia w życie zmian do załączników A i B Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzonej w Genewie dnia 30 września 1957 r. (Dz. U. nr 178, poz. 1481 z 2005 r.).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tj. Dz. U. z 2007 r. nr 43, poz. 277).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. nr 156, poz. 1301).
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz. U. nr 113, poz. 985).
- Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz. U. nr 62, poz. 558).
- Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. nr 199, poz. 1671).
- Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (t. j. Dz. U. z 2005 r. nr 108, poz. 909).
- Ustawa z dnia 5 lipca 1990 r. Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. nr 51, poz. 297).
- Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (tj. Dz. U. z 2005 r. nr 108, poz. 908).
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2002 r. nr 147, poz. 1229).
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2002 r. nr 147, poz. 1230).
- Dekret z dnia 23 kwietnia 1953 r. o świadczeniach w celu zwalczania klęsk żywiołowych (Dz. U. nr 23, poz. 93).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 7 października 2005 r. w sprawie towarów niebezpiecznych, których przewóz drogowy podlega obowiązkowi zgłoszenia (Dz. U. nr 207, poz. 1734).
- Rozporządzenie Rady Ministrów dnia 17 września 1990 r. w sprawie określenia przypadków oraz warunków sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego (Dz. U. nr 70, poz. 410).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez policjantów oraz zasad użycia broni palnej przez oddziały i pododdziały zwarte Policji (Dz. U. nr 135, poz. 1132).

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu tworzenia gminnego zespołu reagowania, powiatowego, wojewódzkiego zespołu reagowania kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania (Dz. U. nr 215, poz. 1818).
- Rozporządzenie Rady Ministrów Ministra dnia 16 października 2006 r. w sprawie systemów wykrywania skażeń i właściwości organów w tych sprawach (Dz. U. nr 191, poz. 1415).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. z 1999 r. nr 111, poz. 1311).
- Rozporządzenie ministra Zdrowia z dnia 28 września 2005 r. w sprawie wykazu substancji niebezpiecznych wraz z ich klasyfikacją i oznakowaniem (Dz. U. nr 201, poz. 1674 z 2005 r.).
- Zarządzenie nr 24 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 listopada 1998 r. w sprawie realizacji przez Policję zadań w warunkach katastrof, awarii technicznych i innych zagrożeń (Dz. Urz. KGP z 1999 r. nr 7, poz. 36).
- Zarządzenie nr 715 Komendanta Głównego Policji z dnia 22 grudnia 2003 r. w sprawie szczególnych zasad organizacji i zakresu działania nieetatowych pododdziałów i oddziałów prewencji Policji (Dz. Urz. KGP nr 22, poz. 127).
- Zarządzenie nr Z-1152 Komendanta Głównego Policji z dnia 19 października 2007 r. w sprawie stanów gotowości do działań i alarmowania w jednostkach organizacyjnych Policji.
- Zarządzenie nr 1429 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2004 r. w sprawie wprowadzenia w Policji procedur reagowania w sytuacjach kryzysowych. (Dz. Urz. z 2005 r. KGP nr 3, poz. 8).
- Zarządzenie nr 1173 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 października 2004 r. w sprawie organizacji służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Policji. (Dz. Urz. KGP nr 21, poz. 132).
- Zarządzenie nr 1355 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 grudnia 2007 r. w sprawie metod i form organizowania i prowadzenia przez Policję pościgów i zorganizowanych działań pościgowych (Dz. Urz. z 2008r. KGP nr 1, poz. 1).
- Zarządzenie nr 4 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2002 r. w sprawie form i metod wykonywania negocjacji policyjnych (Dz. Urz. KGP nr 5, poz. 25).
- Zarządzenie nr 213 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 lutego 2007 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji zadań Policji w przypadku zagrożenia życia i zdrowia ludzi lub ich mienia albo bezpieczeństwa i porządku publicznego.
- Wytyczne nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 stycznia 2006 r. w sprawie postępowania policjantów wobec uczestników ruchu drogowego korzystających z immunitetów przywilejów dyplomatycznych lub konsularnych oraz korzystających z immunitetów krajowych. (Dz. Urz. KGP nr 4, poz. 17).

- Wytyczne nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie ochrony bezpieczeństwa osobistego policjantów oraz osób postronnych podczas zatrzymywania osób poruszających się pojazdami. (Dz. Urz. KGP nr 10, poz. 68).
- Wytyczne nr 3/2000 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 czerwca 2000 r. w sprawie postępowania Policji w warunkach katastrofy naturalnej i awarii technicznej oraz w czasie innych zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu ludzi i środowiska.
- Procedury postępowania Policji podczas zabezpieczania imprez masowych, zgromadzeń, manifestacji oraz innych wystąpień o charakterze masowym. Praca zbiorowa, KGP 2000 r.
- Porozumienie między Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej a Komendantem Głównym Policji z dnia 12 czerwca 2001 r. o współdziałaniu Państwowej Straży Pożarnej i Policji.
- Porozumienie z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie współdziałania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej z Policją w zakresie przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym. (Dz. Urz. MON nr 10, poz. 89).
- <http://www.ratownictwo.win.pl/>